



# ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 18 του Δεκεμβρίου 1903

ΓΡΑΦΕΙΑ: Όδός Οικονόμου αριθ 4 | ΑΡΙΘ. 177

## ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Απολογία (συνέχεια).  
 ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Στὸν Ἑρμόνα.  
 Α. Ε. Παραμύθια Μολίβου (τῆς Μιτυλήνης).  
 Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁ Ἄσωτος (δρᾶμα).  
 ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Α. Α. Νάξιππος. Ἀνθὴ Γιαν-  
 νιώτισσα.  
 Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ Πράγματα (Ἡ ρου-  
 μέτα—Νέα Ζωὴ—Γιὰ τὸ κήρυγμα—Ἡ πάψη τοῦ  
 Πετρούλια.  
 ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟ ΚΗΡΥΓΜΑ—ΚΟΙΝΗ ΓΝΩ-  
 ΜΗ—Ο, ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟ-  
 ΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

## ΣΤΟΝ ΕΡΜΟΝΑ

### ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΗΣ „ΑΡΓΩΣ“

Καὶ ξύπνα, ξύπνα τοὺς ρυθμούς.

Διὸ τοῦ μῆνός.

Μόλις ἔρριξα ματιές μέσα στὰ καινούρια σου τραγούδια, καὶ νά! ξυπνάει μέσα μου ἡ κριτικὴ μανία· μὰ ταιριάζει τάχα νὰ τὰ κρίνω ἐγώ, ἀφοῦ σ' ἐμένα τάφιερώνεις; πῶς θὰ μπορούσα, ὅ-  
 στερ' ἀπὸ τὸνομά μου, μὲ τέτοιο τρόπο σκαλι-  
 σμένο στὸ μέτωπο τοῦ ἔργου σου, νάβρω τὴν ἀτα-  
 ραξία τοῦ κριτικοῦ, ποῦ πρῶτ' ἀπ' ὅλα θὰ μοῦ  
 χρειαστῆ; Ἐπειτα τί τάχα περισσότερο καὶ τί πιὸ  
 ταιριαστὸ θὰ μπορούσα νὰ στοχαστῶ γιὰ σένα καὶ  
 ἀπ' ὅσα στοχάστηκα σὲ διὸ μου ἔρθρα βαλμένα γιὰ  
 τὸ πρῶτο σου βιβλίον, γιὰ τὸ βιβλίον «Τῆς Ζωῆς»,  
 στὸ περιοδικὸ «Ἀκρίτας», τὸν περασμένο χρόνο, ὅταν  
 ἐσὲν δὲ σὲ γνώριζα, μήτε καλὰ καλὰ τὸνομά σου,  
 καὶ μόνο τοὺς στίχους σου πρωτόβλεπα; Καὶ μήτε  
 εἶναι ὁ στίχος σου ἀπὸ κείνους ποῦ γυρεύουν κανένα  
 παίνεμα, μὲ τὰ καθιερωμένα κοντόλογα, ὅσο καὶ ἂν  
 τὸ παίνεμα εἶναι σωστὸ καὶ ὅσο καὶ ἂν τάξιζι.

Σοῦ γράφω μονάχα γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω μὲ  
 διὸ πρόχειρα λόγια στὸ χαρτί, γιατί τὸ στόμα δὲ  
 θὰ μὲ βοηθοῦσε. Χάραξες τὸνομά μου στὴν πλήρη  
 ἀπάνου τοῦ νεραϊδοκώμωτου καραβιοῦ σου. Καὶ τί  
 ἄλλο νὰ ἐλπίσουμ' ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ τραγουδιστές,  
 ἀπλὲς φωνές τοῦ χαροῦ, ἀνάμεσα στοὺς μιτροστόλι-  
 στους ἱεράρχες τῆς Ἰδέας; Ποῦ θὰ τὴν ἀγναντέ-  
 φουμε καὶ ποῦ καὶ πῶς θὰ τὴ χαροῦμε τὴ Δόξα,  
 ὠραία σὰν τὴν Παρθένα τοῦ ἰσλάντικου παραδείσου  
 στὴν ἐποποιὰ τοῦ στρατιώτη Μανώλη Βλέση, καθὼς  
 μὰς τὴν παρουσίασε ὁ Σάβας, τὴν Παρθένα «ποῦ  
 μόνη μπορεῖ νὰ χαροποιήσῃ καθε θλιμμένη ψυχὴ;»  
 Ποῦ ἄλλου, καὶ πῶς, παρὰ μέσα σ' ἕνα τέτοιο βι-  
 βλίον, μπροστὰ σὲ τέτοιο ἀφιέρωμα, σὰν τὸ δικό σου;

## Ἡ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑΞ»



ΕΡΜΟΝΑΣ (Πέτρος Βλασιδῆς)

Κ' ἔτσι σὰ νὰ μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα μὲ τὰ μά-  
 τια μου, σὲ κάποια βάθια σὲ ἀκροῦρανα μελλόμενα,  
 νὰ μὲ καρφῶνῃ Ποιητὴ ὁ Καιρός.

Ὅμως ἀπὸ τίς ματιές ποῦ ἔρριξα στὸ βιβλίον  
 σου εἶδα πῶς ἡ «Ἀργῶ» σου τρέχει τὸ δρόμο τῆς  
 «Ζωῆς» πιὸ πλατιά—καθὼς λές—καὶ πιὸ θριαμβευ-  
 τικά, καθὼς φαίνεται. Τὸ βιβλίον σου δὲν εἶναι γραμ-  
 μένο, εἶναι συνθεμένο καὶ αὐτὸ μὲ τραβᾶει. Ἡ  
 Ἀργῶ σου ζετυλιγεται, ζετυλιγεται σὰ μουσικὴ  
 συμφωνία· δένεται σὰν τριλογία τραγικὴ. Καὶ τὸ  
 δραματικὸ τοῦτο, καθὼς βρίσκεται στὴ σύνθεση τοῦ  
 ἔργου σου, ἔτσι θαρρῶ πῶς ὑπάρχει καὶ στὴν πιὸ  
 βαθειὰ πνοῇ τοῦ ἔργου σου· ἐννοῶ τὴ δύναμη ποῦ τὸ  
 ἐγώ μας τὸ παρασταίνει μὲ τὸ οὐκ ἐγώ, καθὼς θά-  
 λεγε σχολαστικὰ κάποιος μεταφυσικὸς φιλόσοφος. Καὶ  
 σὰν πρώτη φορὰ νάντιφεγγίζουμ' ἔτσι ἄδρὰ καὶ  
 συζητητικὰ στὴ μετρημένη καὶ λεπτὴ κορνίζα τοῦ  
 δεκατετράστιχου οἱ μεγάλες ζωγραφίες ἀπὸ τὴ Φύση  
 καὶ ἀπὸ τὴν Ἱστορία, τὰ λαμπερότατα τοῦ ξένου κό-  
 σμου καὶ τῆς ξένης τέχνης, τῆς Πατρίδας τάκριβώ-  
 τατα.

Στὸν προλογικὴν ποῦ ἔβαλες βλέπω πῶς ἀγγί-  
 ζεις καὶ τὴν ἰδέα τῆς ἐπιρροῆς, καθὼς λές, σὰν τε-  
 χνίτης ἀπὸ νοῦ μαζὶ καὶ ἀπὸ καρδιὰ ποῦ εἶσαι. Καὶ  
 θὰ μπορούσε χοντρός τόμος νὰ γραφτῆ γιὰ τὸ  
 ζήτημα τοῦ πρωτότυπου καὶ τοῦ μιμητικοῦ στὴν

Ποίηση, στὴν Τέχνη. Καὶ θὰ μπορούσε νὰ δειχτῆ πῶς  
 ἂν ἐκεῖνοι ποῦ κρέμονται ἀπὸ τοῦτον καὶ ἀπὸ κείνον  
 δὲν εἶναι πάντα οἱ πιὸ πρωτότυποι καὶ οἱ πιὸ μεγ-  
 γαλοφάνταστοι, ὅμως οἱ πιὸ πρωτότυποι καὶ οἱ πιὸ με-  
 γαλοφάνταστοι εἶν' ἐκεῖνοι ποῦ πιὸ πολὺ κρεμάστηκαν  
 ἀπὸ τίς ιδέες καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων. Τὴν ἴδια  
 γνώμη θάχης (ὅσο καὶ ἂν πνέῃ καὶ μιὰ λεπτότατη  
 πνοὺλα εἰρωνίας στὶς γραμμὲς αὐτῆς τοῦ προλογικῆ  
 σου) τὴν ἴδια γνώμη, ἀφοῦ ἐπιγραμματικὰ μὰς τὴν  
 ἐκφράξεις. «Τὰ ὠραῖα καὶ μεγάλα ἔργα ἐμπνέουν  
 κάποτε ὅσο καὶ ἡ λιθωρὴ ζωὴ». Σὲ τοῦτο ἀπάνου,  
 γιὰ νὰ ξεκαθαρίσω καθὼς θάβελ' ἕνα κριτικὸ κοντίλι,  
 τὰ λογῆς, τυχόν, παροίματά σου, θάπρεπε νάχω  
 σωστὴ γνωριμιὰ μὲ ὅλους τοὺς διδάχους τῆς μεγά-  
 λης Ποίησης ποῦ ἢ τοὺς μνημονεύεις μόνο, ἢ μὲ στί-  
 χους ἀπὸ κείνους στολιζεις τὸ ξωφύλλο καὶ τὰ  
 φύλλα τοῦ βιβλίου σου. Ἄτυχος, τὴ γνωριμιὰν  
 αὐτὴ δὲν τὴν ἔκαμα μὲ τοὺς πιὸ πολλούς. Διὸ  
 τριῶν πρώτη φορὰ θὰ βλέπω καὶ τὰ ὀνόματα.  
 Τὸν Kipling τὸν ἔχω πιὸ ἀκουσμένο, παρὰ διαβα-  
 σμένο. Τὸ ἴδιο γιὰ τὸ Μόρρις. Χάμηκα μακρυθὴ  
 ἠδονικώτατη εὐωδιὰ ἀπὸ τὰ μαγικὰ περιβόλια τῶν  
 Keats καὶ τῶν Rosseti. Ὅμως ἡ γνώση ποῦ ἔτυχε  
 νάχω κάποιων ἀπὸ τοὺς μεγαλότεχους ποῦ σημειώ-  
 νεις φτάνει γιὰ νὰ στερεώσῃ τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν  
 πρωτοτυπία στὴν Τέχνη. Θυμήθηκα διαβαζόντάς σε,  
 τὸν Leconte Desile ἰδῶ, καὶ ἐκεῖ τὸν Hei edia, καὶ  
 παρεκεί τὸν Keats. Ὅσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου—καὶ  
 ντρέπομαι ἀντικρύζοντας τὸ σκοτεινὸ τὸνομά μου  
 μπροστὰ καὶ ἀπὸ τὰ φωτερότατα ὀνόματα—κάπου  
 κάποια κομμάτια τοῦ θάρρεψα πῶς γνώρισα, σὰν  
 προζύμι γιὰ τάνέβασμα τοῦ ἄρτου σου. Πολλὲς φο-  
 ρὲς τυχαίνει νάνάψης τὸ λυχνάρι ἀπὸ τὸ φῶς τῶν  
 ἄλλων· μὰ ὁ λυχνός σου ὁ πολυτίμητος δικός σου  
 εἶναι. Τραγουδᾷς ἕνα διαλεχτό σου Συναπάντημα σὲ  
 μιὰ χώρα ἀρκαδικὴ καὶ λές:

Μιὰ ταξιδεύτρια μοῖρα

Ἀπὸ παιρῖδες ξέχωρες—νοτιὰ καὶ τραμουνιὰνα—

Μὰς ἔνωσε ἀναπάντεχα κρυφοζητώντας ἴσως

Νέους ρυθμούς καὶ πιὸ τραγὴ τῆς ὀμοσύνης φύτρα.

Τὸ ἀναπάντεχο γιὰ τὴ νέα μὰς Ποίηση σφιχτοταί-  
 ρισμα τοῦτο τοῦ δικοῦ σου καὶ τοῦ ἀλλοτρίου, καὶ τὸ  
 μακαρισμένο! γεννᾷ νέους ρυθμούς καὶ τρανεύει τὴν  
 ὀμορφιά. Καὶ πῶς ἀλλιώς; Καλὰ καλὰ δὲν ξέρω ἂν  
 ἐκεῖνο ποῦ μὲ σέρνει πρὸς τὴν τέχνη σου εἶναι τὸ  
 κάτι ποῦ τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ δική μου, ἢ τὸ κάτι  
 ποῦ τὴν πάει κοντά. Ὅμως—καὶ γενικώτατα καὶ  
 ὅπως διόλου ἄσχετα μὲ τὴ σκέψη μου αὐτὴ.—ἄθλα  
 θυμοῦμαι τὰ λόγια ποῦ εἶπεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος τῆς  
 Ἀναγέννησης γιὰ τὸ Βιργίλιο τὸ μιμητικώτατο μαζὶ  
 καὶ τόσο πρωτότυπο: «Εὐκολώτερα μπορεῖς νὰ κλέ-

ψης του 'Ηρακλή το ρόπαλο παρά ένα στίχο του 'Όμηρου!» Και θέλα θυμούμαι τα λόγια του Εμεισου για το Σαιξπήρο, τον τεράστιο καταφρονητή των κανόνων: «'Η μεγάλη δύναμη του μεγάλου νου δεν είναι η πρωτότυπη δημιουργία: κάθε άλλο. Ο μεγάλος νους δέχεται μόνο κίερια και στην εντέλεια, την εντύπωση από τα πράματα του κόσμου γύρω του, και τάντιφεγγίζει ελεύτερα μέσα του, κατά την ώρα και κατά την περίστασι». Και για τον 'Αμερικανό φιλόσοφο ο βρετανός ποιητής δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένας μεγαλοφάνταστος κλέφτης.

Θα μπορούσε κανείς να αντιπαρατηρήσει σε τούτα πως ο Σαιξπήρος—ό,τι κι αν είναι, κι όπως κι αν εργαζόνταν, είναι ο μοναδικός κι ο ασύγκριτος: και πως ο Βιργίλιος ζούσε σε καιρούς που η μίμηση ήτανε νόμος απάραχτος: μέσα σε μια φυλή, καθ'αυτό, αντιποιητική. Η μίμηση είναι πάντα ο μέγας κοινωνικός νόμος: μα στην Τέχνη μέσα και με τους νέους καιρούς η μίμηση ξετυλίχτηκε κι αυτή, κι έγινε κάτι περίπλοκο, πιο λεπτό, πιο φιλοσοφικό, πιο διανοητικό: έγινε κάτι σαν Μούσα. Και καλά είπε κάποιος κριτικός πως η μεγάλη Τέχνη δεν ξέρει μιμητές, ξέρει συγγένειες. Και την αλήθεια της όποιος τυχόν επιρροής, που τόσο ώραϊκ και τόσο δημιουργικά ανυψώνει και το στίχο σου, την παράστησε λαμπρά τώρα τελευταία ο περίφημος γάλλος γλύπτης Rodin μιλώντας με κάποιον: «Δεν έφευρίσκω τίποτε: ξαναβρίσκω».

Και τέλος θα ήθελα ξεχωριστά να σου σφίξω το χέρι για τον τρόπο που μεταχειρίζεσαι τη γλώσσα, τον αξιώτατο του ποιητή. Δεν πολυπροσέχω σε κάποιες σου αδυναμίες σε λέξεις και σε σχηματισμούς που πιο πολύ θα ξαφνίσουν παρά θα συγκινήσουν, μήτε σε λογικά (σουζα, σουλίνα, σουύπα) που μόνο η τέχνη σου κι ο τρόπος που τα δένει ο στίχος σου μάς τα κάνει υποφερτά. Το σημαντικώτατο είναι η σταθερή και απόλυτη ύπσταγή της γλώσσας σου στον Κανόνα. Η Γραμματική: μόνο τα παιδιά, με το δίκιο τους, την τρέμουν, από το «τύπτω τύπτεις» του δάσκαλου κι από τη θύμηση του σχολειού: η Γραμματική: εν' από τα ονόματα της Λογικής, εν' από τα πρόσωπα της 'Αρμονίας. Τύκνουν να το λές: πρέπει να πειθαρχούμε. Ο ποιητής, πρώτα κι απ' όλα είναι στρατιώτης. Στρατιώτης απλός ή στρατηγός, υπακούει. Θα το ξέρεις πιο καλά από μένα πως τον παρουσιάζει: τον ιδεώδη ποιητή ο Emerson, ο ίδιος

πάλε, στη μελέτη του για το Σαιξπήρο: «'Ο ποιητής δεν είναι κανένας λογικός Παλάθρας που άρπάζει την πρώτη ιδέα που του παρουσιασθή, και που, γιατί μιλεί για όλα, μπορεί να πη επί τέλους και κάτι σωστό... Δεν έχει τίποτε καπριουόλο και φανταστικό σ' εκείνα που γεννάει: είναι γιομάτος από μια γλυκειά και μελαγχολικιά σοβαρότητα: σαβουρωμένος από πεποιθήσες βαρείες, πολύ βαρείες, και γυρισμένος προς ένα καλά προσδιορισμένο σκοπό». Μπορεί ο ποιητής του Εμεισου να είναι μια μονάχα πλατειά όψη του ποιητή που άλλαζει χίλιες όψεις.

Μα κάτι από τον ποιητή αυτό σ'α να δείχνεται και στη γλώσσα της «Ζωής» και της «'Αρχής». Από τη μια μεριά είναι κ' η γλώσσα σου εν' από τα δραματικά στοιχεία της τέχνης σου: υποδουλώνεις το υποκείμενο το αισθηματικό, το διασταχτικό, το πολυκύμαντο, στο αντίκειμενο το λογικό, στον ασάλευτο βράχο του. Κ' έτσι γίνεται η Τέχνη, καθώς της πρέπει, ελεύτερη: γιατί κ' η λευτεριά δεν είναι παρά μια μεταβατική κατάσταση—καθώς σοφά την είπε κάποιος—από μιαν 'Αρχή σε άλλη, 'Αρχή πάντα. Και δείχνεις, από την άλλη τη μεριά, πως πρώτα κι απ' όλα σέβασαι, καθώς πρέπει να τη σέβασαι, τη γλώσσα που γράφεις: τη γλώσσα που για τον ποιητή είναι κάτι περισσότερο από απλό φραστικό όργανο: είναι η ίδια του η ψυχή, σαρκωμένη. Δουλεύεις μαζί και την Αισθητική και την 'Ηθική, με τέτοιο μεταχείρισμα της γλώσσας. 'Ετσι πλαθόνται κ' έτσι προκόβουν οι φιλολογικές γλώσσες. 'Υστερ' από τα μεγάλα γλωσσικά μαθήματα που παίρνουμε δλοένα, από είκοσι χρόνια και πέρα, είναι βέβαια αναχρονισμός το να γράφουμε τη δημοτική μας όπως όπως, με μόνη τη μυρωδιά της άσυνείδητης όρμης, στα τυφλά, όσο ζωηρή κι αν είναι η όσφρησή μας. Στά ψαχτά να πηγαίνουμε, ενώ έξω από τα κλειστά παράθυρά μας πλημμυρεί το φώς της μέρας; Θα σε πούνε Ψυχαριστή; Δόξα, κι άλλη μια φορά, στον ψυχαρισμό που τέτοιους βγάζει μαθητές. Και τόσο πιο πολύ σε ζηλεύω όσο πιο πολύ βλέπω πως δύσκολα, ως κ' εγώ ακόμα, πολύ πιο προχωρημένος από σε στα χρόνια, σχεδόν πατέρας σου, θα μπορούσα να τάκολουθήσω στην εντέλεια το γλωσσικό σου σύστημα.

Ο Κρουμπάχερ λέει κάπου, πως ένας από τους αποτελεσματικώτερους τρόπους που θα εξευγενίση τη ζωντανή μας γλώσσα είναι και να τη μεταχειρι-

ζούνται θαρρετά οι καλοί κ' οι εγγενικοί της κοινωμίας. Γιατί βέβαια η λέξη, αυτή καθεαυτή, και από την καλαισθητική της όψη, δεν είναι μήτε αρχόντισσα μήτε ζητιάνη: η, καλλίτερα, γίνεται και το ένα και το άλλο, σύμφωνα με τον τρόπο που θα είπωθ, με τη φράση που θα βληθ, με το στόμα που θα φυτρώση. 'Ανάλογα, για να δείχτη, πως το να μεταχειρίζεται κανείς τη δημοτική μας γλώσσα φιλολογικά, δηλαδή με τα νύ και με τα σίγμα των φυσικών της νόμων και των κανόνων της, δε σημαίνει με τούτο πως είναι στενοκέφαλος σχολαστικός, και πως είναι κ' εγώ δεν ξέρω τί, μα σημαίνει κάτι άλλο, πιο βαθύ και χαρακτηριστικό,—ένος από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους είναι αυτός: να γράφει 'έτσι' η γλώσσα όχι από στενοκέφαλους σχολαστικούς, μηδ' από λιτούς πεζογράφους μόνο, άλλ' από ποιητές και καλλιτέχνες σαν κ' εμένα.

Και θα με συμπιθήσες, απότομα να σταματήσω, γιατί το γκαρδικό ευχαριστήριο γράμμα μου άλλαζει: και γίνεται μάθημα κάπως ενοχλητικό.

Τέσσερες του μινός.

Είχα σκοπό να σου στείλω το γράμμα στο σπίτι σου. Μαθαίνω πως έφυγες για την Πόλη. Σταχάζουμε πως μπορείς να το λάβης άργότερα. Ξανακρίνω τις ματιές μου, πιο άργα και πιο σπουδαχτικά, κι απ' άκρη σ' άκρη, στο βιβλίο σου. Ταξιδεύω με το καρδί σου. Σου άναφερα παραπάνου για κρίση και σου παρουσιάζτηκα κριτικός: μα τί ακριτική και κριτικές; καθώς έγραφε θυμωμένα, μια φορά, ο άξέχαστος Μητσάκης, όταν, ίσα ίσα, με έμένα τα είχε βάλει. Και δύσκολα μπορώ να ξεχωρίσω τον κριτικό νου από το νου τον πλαστή. Όλα του λόγου τάντικείμενα μπορεί κανείς να τα παραστήσει σε όλα τα είδη του λόγου. Τα παλάτια ξεχωρίζουν, ένας είναι ο βασιλικός και σε όλα, κατά τις ώρες, καθιεται. Η καλλίτερη κριτική του έργου σου θα γίνονταν, απλούστατα, με κομμάτια παρμένα από το ίδιο το έργο.

Τραγουδία τέτοια σου έλεγα. Ταξιδευτής σε χώρες 'Απόμακρες και θάλασσες φωταδερές και σ' όρη Παράβολα σου Ισότησα το χώμα και τη δόξα Του λείτερου ήλιου σ' άνοιχτή μεγαλογέννητη όλη. Κι απ' της καρδιάς κι ά ο του νου τα κούφια περι- [βόλια

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ  
**Ο ΑΣΩΤΟΣ**

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

«... την Πολιτεία  
δυσ λήψεις τη ρημάζουσε  
ή λύστα του καλόγερου,  
του δάσκαλου ή μανία».

Παλαμίδς

Το χαϊνάι του σπιτιού του γέρο-Σεβαστού, καλοσυγυρισμένο. Φινιά τροπικά και δυο τρία αγαλματάκια. 'Ενα δυο νιφανάκια στις άκρες, καρέκλες κλπ. Το συγκρίμα του μ' άρχοντιά, μα όχι και με ξεπασιά. Δεξά και ζεσβά πόρτες, άλλοι μονόφυλλες κι άλλοι δίφυλλες, που άνοιγουνε στις κάμαρες. Στο βάθος τζάμια μεγάλα και καταμεσείς τους μεγάλη τζαμόπορτα δίφυλλη. 'Αν άνοιχτεί, θα φανεί μαρμαρένια σνάλα που φέρνει στον κήπο, στη

μπασιά του σπιτιού. 'Ενα μεγάλο μακρι τραπέζι στη μέση στο χαϊνάι. Πίσω από τα κατεβασμένα τζάμια φαίνονται τα δέντρα του κήπου.

'Ανοιξη, λίγο ύστερ' από το μεσημέρι. 'Οτι έχουν άποφάει. 'Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ, καθισμένος σε πολιτρόνα, ντυμένη με μαύρο μουσαμά, δεξιά μεριά του τραπέζιού, διπλώνει την πετσέτα του. 'Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ έχει σηκωθεί και κοιτάζει από τα κλεισμένα τζάμια κατά τον κήπο. 'Η ΜΑΡΙΩ καταγίνεται ναποσηκώσει τα μαχαιροπήρουνα και δυο τρία πιάτα που άπομείνανε στο τραπέζι.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (άπιδώνοντας την πετσέτα του διπλωμένη στο τραπέζι). Δέ σηκώνεις, 'Αποστόλη, κάνα τζάμι να μπει λίγη δροσιά;.. Πρ! Ζέστη διακολεμένη σήμερα... Σκάσαμε...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Νάνοίξω, πατέρα, μα να μην κρυώσεις... Πέντε μέρες που άρσιες το κρεβάτι και στην ηλικία σου... Ξέρεις... το παραμικρό...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. 'Ανοιξε, βρέ παιδί!.. 'Απρίλης, χαρά Θεού... 'Ανοιξε να μπει λίγο η ζωή και να μ'ε χ'άδ'έψει με τις δροσιές και με τις ευωδιές της. Μουχλιάσαμε... 'Εχει άνάγκη το σπίτι μας από ζωή, από πολλή ζωή...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. 'Ορισμός σου, πατέρα (μι-

σοσηκώνει ένα τζαμόφυλλο). Φτάνει τόσο;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Λίγο ακόμα... 'Ετσι... Τώρα φτάνει... (άνασάινει βαθιά, μ' ευχαρίστηση). Παράδεισο!.. (στη Μαριώ, που έχει γυρίσει για να σηκώσει το τραπέζομάντηλο) Φέρε μου την πολιτρόνα, Μαριώ, σιμά στο πικαθυρο... Νά... 'Οχι, στο άνοιγμα... 'Εκεί στο πλάι. (Σηκώνεται. 'Η Μαριώ του κυλάει την πολιτρόνα σιμά στο παράθυρο, πλάγια. 'Ο γέρο-Σεβαστός σιγά και κουρασμένα βαδίζοντας, πάει και κάθεται). Νά μ'ε φέρες και τον καφέ, Μαριώ... 'Εάν τον πιούμε δώ. Τί λές, 'Αποστόλη;

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. 'Οπως άγαπ'ες, πατέρα. 'Ελεγα στον κήπο, μα σαν καλλίτερα δώ.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Καλλίτερα βέβαια... Πολύ καλλίτερα. Βλέπουμε και τον κόσμο που πηγαινοέρχεται στο δρόμο...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (χαμογελώντας). 'Όσο νάρθει κι ο δάσκαλος...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Καλά λές. Τέλησμούνησα... Είναι νάρθει και λόγου του σήμερα...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Νά τσακωθείτε πάλι για το Σολωμό;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Δέ βαριέσαι!.. Με το δάσκαλο;.. 'Αξίζει να τσακώνεται κανείς με το δάσκαλο, και με κάθε δάσκαλο;

Κι ἀπ' τῆς ἀρχοντοδέσποινας τῆς Θύμης τὰ μύθια  
Τὰ παραμύθια σου ἔφερα διθύραμβους κι φῶδες,  
Καὶ πελεκούσα, σκάλιζα ρυθμούς καθὼς στὸ Αἰγαῖο  
Τ' ἀγέρι καὶ τὰ κύματα γλαυκόνεσσα ἠλιοπλάθουν...

Κι ἀκόμα ὅ,τι λές γιὰ αὐτὸ θῆμα ἀφάνταστο τοῦ  
ἡλιοῦ ποῦ βασιλεύει, θὰ μπορῶσε νὰ ξαναειπωθῆ  
γιὰ τὴ νέα Μοῦσα σου ποῦ εἶναι στὴν ἀγῆ της ἀκόμη,  
μὰ ποῦ βασίλισσα ἔφτασε καὶ μᾶς φέρνει τὶς ὁμορ-  
φιές μαζί, καὶ μὲ τὴν ἀράδα, τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ  
νοεροῦ κόσμου,

Πορφύρες γλυκοδιάφανες, ἀνθάδες μενεξέδων,  
Τὸ φέγγος τὸ ροδακινὶ ποῦ ξεχωρίζει πάνω  
Στ' ἀπόκορφα καὶ τὶς βαθεῖες ἀντιθωοῖες στὰ πλάγια,  
Τὸ τραγικὸ ξεφάντωμα, παντοεὶς χουσὲς καὶ γλέντια  
Φωτιᾶς καὶ ξεφουχίσματα, καὶ λυρισμῶν ἀνάβρες.

Ίάσωνας, ἀράτωσες τὸ μυθικὸ καράβι γιὰ ταξίδι  
ἀτόλμητο πρὸς τὶς ὄνειρευτὲς Κολχίδες. Ἀραδιάρᾳ  
περνοῦν ἐμπρὸς μας τὰ λαμπερὰ σου ὄνειροφαντάσμα-  
τα μὲ τὰ ξένα κάλλη καὶ τὰ παράξενα ὀνόματα,  
τόποι καὶ ζωγραφιές τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσης-  
βορειανῆς, μεσημεριάτικες, τῆς Φύσης καὶ τῆς Τέχνης,  
κι ἀνάμεσά τους τὸ ἀθάμπωτο πάντα, τῆς Ἑλλά-  
δας, τῆς Μάννας γῆς, ὄνειροφαντάσμα, σὰ μελωδία  
ἀπέραντη βαγνερική, σὰν ἀναστένασμα ποῦ ἀπὸ  
καρὸ σὲ καρὸ κάνει λυγχαριστὰ νάνασηκῶνουνται  
τὰ μαρμαρένια στέγνα τοῦ ταξιδευτῆ. Ἡρωικὸ τα-  
ξίδι, μυστηρίων ἀψήφισμα καὶ τεράτων προσπέρα-  
σμα. Μέσα στὸ βαθύ παλάτι βλέπεις νὰ σὲ κοιτᾶν  
τὰ τραγικὰ μάτια τῆς Μήδειας. Ἡ ἄγρια ἀγάπη  
σου στοιχίζει, ποιητῆ, θυσιᾶς ἀνιστόρητες. Τὰ μέλη  
τοῦ Ἀψυρτοῦ σπασταρίζουνε στὸ πέλαιγο. Μιὰ κατάρρα  
σὲ σημαδεύει. Μὰ σοῦ γελᾶν τὰ ἑλληνικὰ ἀκροθά-  
λασσα, καὶ ξεμεθῆς ἀπὸ τὴν ἄγρια ἀγάπη τοῦ κά-  
κου τὰ τραγικὰ μάτια τῆς Μήδειας ὑφαίνουνε μέσα  
σου ἀξέγραφα μάγια. Ἡ Κλωθὴ δὲν ξεχνᾷ. Καὶ  
τὸ ταξίδι τὸ ἀνιστόρητο δὲν παύει. Ἐρωτες καὶ μίση,  
φωτιᾶς καὶ θάνατοι, τὰ δροσερώτατα συναπαντή-  
ματα, οἱ ρυγμωκερώτερες ματιές, κλασικὲς ἁρμονίες  
ρωμαντικοὶ παραδαρμοί, ἐκστατικὰ καρδιοχτύπια,  
κολασμένων γόοι, ἐπικά κομμικτὰ, λυρικὰ μεθύσια,  
δραματικοὶ κλυδωνισμοί, ξετυλίγονται, ταιριάζουνε,  
λογοφέρνουν. Ὅχι, δυὸ Μοῦτες, ἔχι, μονάχα τῆς Θύ-  
μητης ἡ μὲξ, καὶ τῆς Δόξης ἡ ἄλλη, μὰ δέκα καὶ  
εἴκοσι Μοῦτες λογῆς αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν πλέκουνε

στεφάνια μέσα στὸ καράβι σου. Καὶ, Ἀργῶ, τραβᾷς  
ἐμπρὸς ἀκόμα, πάντα σὲ πέλαιγο ἀνοιχτὰ,

Γιατὶ εἶσ' ἐνὶ τὸ ἀστραφτερὸ καράβι τῆς γενναίας  
Ζωῆς καὶ κομποξάκουοι σὲ ἀπὸνέρά σου μῦθοι  
Γεννιοῦνται καὶ γλυκογελοῦν καλόγνωμες οἱ Μοῖρες  
Στὸ διάβα σου καὶ βοηθοὶ θεοὶ σὲ παραστέκουν,  
Καὶ μὴ σκιαχίης τὴν Καλυπῶ καὶ τὶς λευκὲς Σει-  
[ρῆνες.

Νὰ οἱ γαληνὲς ἱερεῖς Γνώμες, κάτι τρισέβαστο  
σὰν τὶς Μητέρες τοῦ Γκαῖτε. Βυθίσου, λειτοῦρ, ἐ,  
στὴ θεωρία τους, ὀρθοστυλῶτες μέσα στοῦ κυμάτου  
τὸ τρεμοσάλεμα. Νὰ ἡ βαθιόλαλη γνώμη τῆς Φύ-  
σης καὶ κάποια «χρυσὰ ἔπη» ἀπὸ τὸ νοῦ τῶν Μάρ-  
κων Αἰρηθίων. Νὰ ἡ Ἀλήθεια μὲ τὸν ψηλὸ τὸ Λόγο,  
καὶ οἱ Μοῖρες ποῦ τὶς πλάθειε ἐσύ, καὶ ἡ Ρώμη καὶ  
ἡ Ἀθήνα, ἡ διπλὴ γητεία ἀπὸ τὰ λόγια κι ἀπὸ  
τὰ πράγματα· κι ἀπάνου ἀπ' ὅλα ἡ Ἐργάνη, ἡ  
ὕπερτατη, μέσα στοὺς στίχους αὐτοὺς ἀπὸ κείνους  
ποῦ στὸ πάλι τῶν Νόμων μὲ χρυσὰ γράμματα σα-  
λίζανε οἱ ἀρχαῖοι δὲν ξέρω σὲ ποιὰ μέτωπα ναῶν  
καὶ σὲ στοῶν ποιῶν τοίχους.

Μὰ εἶα, Ζωή, νὰ σπᾶσουμε τὶς ἀκαμύτους λῦρες!  
Οἱ ξελογισίτες ἀδελφὲς ἄς ξεοισιοῦν τοῦ Φοῖβου  
Καὶ τὰ τραγούδια ἄς βουβαθοῦν κ' οἱ ὀφθαλμοὶ ἄς  
[χλωμιάσουν

Καὶ τοὺς θεοὺς θανατερὸ σουροῦλωμα ἄς σκεπάσῃ.  
Σ' ἀσκηταριὸ τὴν Ὀμορφιά — κι ἄς κλείσουμε τὶς  
[Τέχνες

Σὲ κάσιρο θαλασοπνιχτο κ' οἱ Δόξες ποῦ θαμπῶνουν  
Μέσ' τὸ καμίνι ἄς τιναχιοῦν. Γιατὶ τὸ θέλει ἡ Χώρα  
Πρῶτα βαθιὰ νὰ σκάψουμε τὰ χέρσα τὰ χωράφια,  
Τὸ δίμο νὰ στυλώσουμε μέσ' οἱς καρδιές καὶ φύτρα  
Λεβέντικη νὰ σπείρουμε. Καὶ στὸ σκολεῖο τῆς Γνώσης  
Πρέπει νὰ πᾶμε, καὶ τῆς γῆς, τοῦ ἡλιοῦ καὶ τοῦ  
[πελίου

Τὰ δῶρα ν' ἀφεντέψουμε. Ρυθμὸς δουλειᾶς καὶ νόμος!  
Δὲ μᾶς φοβίζει ὁ κάματος—καὶ τὸ σπαθὶ σὲ ἀκόνι!  
Κι ἄς ἐρῶν ἄλλοι Παρνασοὶ ἐμᾶς νὰ τραγουδή-  
[σουν!

Παραπάνου εἶπα· δουλεύεις μαζί μὲ τὴν Αἰσθη-  
τικὴ καὶ τὴν Ἠθικὴ. Εἶπε κάπου ὁ μελιστάλαχτος  
Renan:

«Γιὰ νὰ χαρακτηρίσω τὰ πράγματα, προτιμῶ

τὴν αἰσθητικὴ τους ὄψη ἀπὸ τὴν ὄψη τους τὴν  
ἠθικὴ· πῶς πολὺ ρωτῶ γιὰ μιὰ πράξη ἂν εἶναι ὁμορ-  
φη ἢ ἄσχημη, παρὰ ἂν εἶναι καλὴ ἢ κακὴ· καὶ νο-  
μίζω πῶς εἶναι ὀρθὸ τέτοιο κριτήριον· γιατί μπορεί  
να εἶναι, μὲ τὴν ἀπλή ἠθικὴ, νὰ εἶναι τίμιος ἄνθρωπος,  
καὶ νὰ ζῆ ἄθλια». Κ' ἐγὼ, κάπως ἀντίθετα, πιστεύω  
πῶς κάποια ἔργα τέχνης τότε μόνο δείχνουν ἀκέ-  
ρια καὶ βαθιὰ τὸν προσορισμὸ τους, ἀνίσως δὲν εἶναι  
μονάχα τέλεια ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ τους ὄψη, μὰ  
εἶναι κάτι σὰν ἔργα ἠθικῆς ἐνεργείας, σὰν ἠρωισμοί,  
σὰ θυσιᾶς. Καὶ φωτεινότερα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς στὴ ζων-  
τανή του γλώσσα ἔκαμε ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο καλόν, ποῦ  
εἶταν ὁ ὁμορφος, τὸν καλόν, ποῦ εἶναι ὁ ἀγαθός.  
Ἔτσι ἡ ἠθικὴ ἰδέα ἀναβύζοντας ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ  
ἰδέα τοῦ ἔργου σου τοῦ δίνει μιὰ βαρύτερη ἀξία ἀνά-  
μεσα σὲ ἄλλα ἔργα, ξένα καὶ δικὰ μας, ἴσως ὅμοια  
ὠραῖα καὶ χαρακτηριστικὰ, καὶ προσεγγεῖ τὴν ἐντύ-  
πωση ποῦ μοῦ προξένησε τὸ ποίημά σου Ζέση, ἐκεῖ  
ποῦ ὕστερ' ἀπὸ τὸ παρουσιασμὰ τῆς μεγάλης φλό-  
γας τῶν τροπικῶν, ποῦ μουδιάζει καὶ στεγνώνει,  
καταλήγεις κρᾶζοντας:

Ρουμάνια, παγοστέφανα βουνά, δροσιᾶς Αἰγαῖα.  
Νησιὰ κυματοφίλητα κι ἀγερωμένους κλεισοῦρες,  
Σὰς ἀποθύμησε ἡ ψυχὴ καὶ πόθησε νὰ ζῆση  
Ξανά τὴ λεύτερη ζωὴ ποῦ εἶναι κληρονομία σας  
Ἀπ' τοὺς ἀθάνατους θεοὺς. Ὡ φέγγος τῆς Ἑλλάδας  
Καὶ τὸ θασὸν ἀγκύρισμα, σὲ δνεῖρατὶ μου ἐλάτε!

Καὶ τὸ ποίημα ποῦ ἐπιγράφεται Ἑλλάδα, ἂν  
εἶχεν ἡ ἐπίσημη Παιδεία σωστὴ γνωριμὰ μὲ τὴ  
Ζωὴ καὶ σέβας πρὸς τὴν Ὀμορφιά, θὰ τὸ μεγαλο-  
φωνοῦσαν ἀπὸ τὶς καθὲ ἄρξ οἱ δάσκαλοι στὰ παι-  
διὰ μας.

Καὶ τί νὰ πῶ γιὰ τὴ «Λυρικὴ σάτυρα» σου  
παρὰ πῶς μοῦ θύμησε τὰ λόγια ποῦ ἔβαλα στὸ  
«Ἄστυ», στὸ φύλλο τῆς 27 τοῦ Μάρτη τοῦ 1899,  
γράφοντας γιὰ τὸ Λαοκρατὸ «Ἐκεῖ εἶναι γνη-  
σίως ποιητικὴ ἡ σάτυρα ὅπου παρουσιάζεται ὡς τὸ  
περίσσευμα τρόπου τινὰ τῆς λυρικῆς διανοήσεως, ὡς  
ἡ παρέκθεσις τῆς δημιουργικῆς κίθεριδρομίας. Χο-  
ρικὰ τινὰ τοῦ Ἀριστοφάνους βαρύνουν διὰ τὴν ποιη-  
σιν περισσότερο ἀπὸ τὰς βωμολοχίας του καὶ τοὺς  
προσωπικοὺς διασυρμούς του. Τὴν σάτυρα ἀνέπτυ-  
ξαν ἐξόχως οἱ Ῥωμαῖοι, κατ' ἐξοχὴν πρᾶκτικὸς καὶ  
ἀντιποιητικὸς λαός. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν στίχοι

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Χτὲς ὅμως;  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἄ, μὰ χτὲς... νὰ σοῦ  
πῶ, χτὲς θύμωσα... ὄχι, πάλι μὲ τὸ δάσκαλο, μὲ  
τὸν ἀνιψιὸ του, τὸν κ. Φωστήρα ποῦ, ἂν καὶ δικη-  
γόρος, εἶναι πῶς πολὺ δάσκαλος ἀπὸ τὸν μπάραμπα  
του... Μὰ τὸν καμάρωσες, χτὲς μάλιστα; Κάθε  
λέξη του κι ἀνοησία...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (χαμογελώντας). Αἱ τῶρα καὶ  
τοῦ λόγου σου!.. Τὸ παρακάνεις...  
Ο ΓΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΟΣ (σοβρῶν) Τὴν ἀλήθεια...  
Αὐτὸς ὁ χριστιανὸς σὲ νὰ μοῦ κάθεται στὸ στο-  
μάχι...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τὸ φτωχό!.. Μὰ ἐξὸν ἀπὸ  
τὶς ἰδέες του τὶς ἀνάποδες, ποῦ δὲ βλάφτουν κιόλας  
κανένα, σὲ τίποτ' ἄλλο δὲ σὲ πειράζει...  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Μικάρη, παιδί μου, νὰ  
μὲ πειράζει σὲ τίποτα, νὰ μοῦφταιγε βαριά!.. Εἶναι  
ἀπὸ κείνους τοὺς ἀθρώπους ποῦ παρακαλᾷς νὰ σὲ  
πειράξουνε γιὰ νὰ βρεῖς ἀφορμὴ νὰν τοὺς κλείσεις  
τὴν πόρτα σου κατὰμουτρα... Πασκίζουν ὅμως οἱ  
τέτιοι, βάζουν ὅλα τὰ δυνατὰ τους νὰ μὴ σ' ἀγγί-  
ξουνε σὲ τίποτα κ' ἔτσι σὲ τυραγνοῦνε περισσότερο...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (πάντα χαμογελώντας). Καὶ  
νὰν τῶξερε...  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Δὲ βαριέσαι... Κι ἂν

τῶξερε; θαρρεῖς θυμώνουν ποτέ οἱ τέτιοι; Δὲ θυμώνουν,  
κι ἄνθρωπος ποῦ δὲ θυμῶνε δὲν εἶναι καλὸς ἄθρω-  
πος, κρύβει πάντα δόλο στὴν ψυχὴ του...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Θὰ πεις, ὅπως κρύβει τὸ  
δόλο καὶ στὰ μουστάκια του...  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Μὴ γελᾷς, Ἀποστόλη.  
Ἄθρωπος ποῦ βᾶφει τὰ μουστάκια του, βᾶφει καὶ τὴν  
ψυχὴ του, βᾶφει καὶ τὰ λόγια του... Κοιτάζει μὲ  
ὅλα νὰ σὲ ξεγελάσει...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὰ ὁ δάσκαλος δὲν τᾶχε  
βαμένα κι ὅμως ποτέ δὲ συμφωνεῖτε...  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὁ δάσκαλος εἶναι δά-  
σκαλος καὶ γιὰ τέτιος πάντα σοῦ παρουσιάζεται.  
Μήπως τὸν τσάκωσες ἐσύ καμιά φορὰ νὰ θέλει νὰ  
σοῦ παρουσιαστῆ ἄλλωτικῶς... ἄθρωπος λογικὸς, νὰ  
ποῦμε;  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τὸ κάτου κάτου εἶναι καὶ  
ξάδερφός σου καὶ τοῦ κάνεις χάρη...  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ἐξάδερφός μου; Δὲν ξέρω  
καὶ καλά, μὰ ἀφοῦ τὸ λέει... Τὴ συγγένεια λόγου  
του τὴν ἀνακαλύψε... Μανία κι αὐτὴ, νάνακαλύ-  
φτει συγγένεια μ' ὅλον τὸν κόσμον... ἰζαιτίας τοῦ  
Ἀδάμ βέβαια.  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὰ αὐτὸς λέει πῶς ἡ κυ-  
ρούλα σου κι ὁ παπούς του εἶτανε δευτέρα ξαδέρφια.

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Κ' ἐγὼ τὸν ἀφίνω νὰν  
τὸ λέει... Τὶ χάνω; Μήπως μοῦ ζητάει νὰν τοῦ πλε-  
ρώσω φόρο γιὰ τὴ συγγένεια;  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ὅσο γι' αὐτό, ποτέ.  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Αἱ, λοιπόν; Ὅσο γιὰ  
τὸν ἀνιψιὸ του ὅμως, τὸ Φωστήρα του...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἐνας ἀθρωπάκος ἐκεῖ...  
Ποῖόν πειράζει;.. Τὶ μᾶς ἔκανε; Ὅσες δικηγορικὲς  
δουλιές τοῦ δώσαμε ὅλες καλὰ τὶς δούλεψε. Μᾶς  
ἀπάτησε σὲ καμιά;  
Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (ἐπι, σὲ στενοχωρημέ-  
νος). Βρὲ παιδί, δὲ μὲ καταλαβαίνεις... Ἄσε τὸ  
δικηγόρο κατὰμέρος. Γιὰ τὸν ἄθρωπο σοῦ μιλάω...  
Γιὰ τὸν ἀθρωπάκο σου, καθὼς τονέ λές...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Καλὰ, καλὰ! Νάφισουμε  
λέω γὼ καὶ τὸν ἄθρωπο καὶ τὴν κουβέντα κατα-  
μέρος... Τέτιες κουβέντες δὲ βοηθᾶνε καθόλου τὴ  
χώνεψη... Ὁ καφές, μάλιστα (στὴ Μαρῶ, ποῦ  
φέρνει τοὺς καφέδες). Ποῦναι ἡ κυρὰ σου;  
Η ΜΑΡΙΩ. Κάτου στὴν κουζίνα... Κουβεντιά-  
ζει μ' ἕναν ἄθρωπο ποῦρθε τώρα δά...  
Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μὲ τί ἄθρωπο;  
Η ΜΑΡΙΩ. Νά, ἀφέντη, μ' ἕναν κακοντυμέ-  
νονε... Σὰ διακονιάρης φαίνεται... Τῆς μιλάει σι-  
γανά καὶ φοβισμένα...

# ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Κυριακή 18 του Δεκέβρι.

Βίβλος γενέσεως 'Ιησοῦ Χριστοῦ,  
υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ 'Αβραάμ.  
Μαθ. Α'.

Ὁ Ἅγιος Εὐαγγελιστὴς Μαθθαῖος θέλοντας νὰ δείξη στοὺς ἠμοσθεῖς του τοὺς Ἑβραίους, ὅτι ὁ Μεσσίας, ποῦ προφητέψανε οἱ Προφῆτες, πῶς θάρτη νὰ σώσῃ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἀνθρώπους ποῦ εἶχανε μέσα τους πίστη καὶ φόβο Θεοῦ, εἶτανε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πρὶν παραστήσῃ τις διδασχὰς τις σωτήριες καὶ πανέμορφες, πρὶν ἀναφέρει τὰ θαύματά του τὰ τρανὰ καὶ μεγάλα, ἔγραψε πῶς καὶ ἡ γενεὰ του ἡ ἀνθρωπινὴ εἶτανε εὐγενικὴ, εἶτανε ὡς καθὼς τὴ θέλανε τῶν Προφητῶν τὰ βιβλία· γιατί εἶτανε παιδί τοῦ Δαβὶδ, παιδί τοῦ Ἄβραάμ.

Γενεὴς γενεῶν ἐπέρχαν ἀπ' τὸν καιρὸ, ὅπου ὁ Θεὸς ἐταξε στὸν φίλο του τὸν Ἄβραάμ πῶς θὰ δώσῃ σ' αὐτὸν καὶ τὸ σπέρμα του τὴ βασιλεία τῆς γῆς· γενεὴς γενεῶν ἐπέρασαν ἀπ' τὸν καιρὸ, ποῦ ὁ Δαβὶδ, τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ὑστερογεννητὸ βλαστάρη, ὁ ποιητὴς βασιλεὺς, τοῦ Γολιάθ ὁ παινεμένος νικητὴς, ἐβασίλευσε ἀπάνω στὸ δοξασιμένο ὄχι τῆς Σιών, κι' ἔφτασε τοῦ χρόνου τὸ πλήρωμα, κι' ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸ Γιό του τὸν μονογενῆ γιὰ νὰ ξεπερῶσῃ τὸ τᾶμα, ὅπου ἔκαμε στὸν Ἄβραάμ, ὅταν ἀπὸ τὰ βάθρα τῆς Μεσοποταμίας τὸν ἔφερε στὴ χώρα, ὅπου ποτίζει ὁ Ἰορδάνης καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ τῆς δίνει τὴν εὐλογία τῶν καρπῶν τῆς γῆς, τὸ τᾶμα πῶς θὰ τοῦ δώσῃ τὸ βασίλειο τῆς γῆς καὶ θὰ πληθύνῃ τὰ ἐγγόνια του σὺν τὴν ἄμμο τῆς θαλάσσης καὶ τοῦρανοῦ τᾶστέρη. Καὶ διαβαίνουν στοῦ Μαθθαίου τὴ θεϊκὴ ἱστορία οἱ τρεῖς δεκατεσσαριεὲς γενεῶν καὶ στήψαχ ἀνάματα τοὺς μιλεῖ τοῦ κόσμου ἡ ἱστορία γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ μεγαλῶσῃ εἰς τὰ σύνορα τῆς φιλοδοξίας του, ἂν ἴσως δὲν ἀκολουθῆ ἀδιάκοπα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει στοὺς Ἑβραίους καὶ σ' ὅλον τὸν κόσμον ὁ θεοφώτιστος Εὐαγγελιστὴς: Ἐπέρασαν ἀπ' τὸ δρόμο τῆς ζωῆς λογῆς λογῆς κληρονόμοι τοῦ Ἄβραάμ, ἀλλὰ τὸ τᾶμα τοῦ Θεοῦ δὲν ἐγένηκε, γιατί κανένας

τοὺς δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ ὑψωθῆ ἴσαμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν μπόρεσε κανένας νὰ φέρῃ τὰ ὄπλα ποῦ χρειάζονται γιὰ νὰ παρῆ ἡ μεγάλη κληρονομία. Οὔτε τοῦ Δαβὶδ τὸ ψαλτήρι μὲ τις πανώριες του στροφές, οὔτε τοῦ Σολομῶντα ἡ ἀμέτρητη σοφία βρεθῆκανε ἕξια γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ Ἰωσαφάτ ἡ θεοφοβία καὶ τοῦ Ἐζεκία ἡ πίστη, τοῦ Μανασσὴ τὸ μετανόημα καὶ τῆς σκλαβίως τῆς Βαβυλώνας τὰ δάκρυα καὶ οἱ στεναγμοί, κι' αὐτὰ δὲν ἐσταθῆκανε ἄρετὰ. Οὔτε φάνηκε πῶς δυνατὸς ὁ Ζοροβάβελ, ὅταν ἐξανάρρη ἀπ' τὴν ἀλλοττοπία τῆς Βαβυλώνας τὰ γόνια τῶν σκλαβῶν τοῦ Ναβουχοδονόσορ, νὰ ξαναρχίσῃ τοῦ κόσμου τὸ κυριεμμά. Στὸ τελευταῖο βλαστάρη, τὸ Θεὸ τῆς εἰρήνης, στῆς σπλαχνίως τὸν πατέρα, τὸν ἄγγελο τῆς μεγάλης Βουλῆς, τὸ Γιό τῆς ἀνεκτιμητῆς Παρθένως, εἰδῆθηκε ἡ ἐξουσία νὰ τελειώσῃ τὴ μεγάλη ὑπόσχεση, καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὸν κόσμον ἀποκάλω στὸ γλυκὸ καὶ ἡμερο κήρυμά του.

Ἀλήθεια· ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν ἀρχαία τῶν ζηρῶν ὀνομάτων ξεπροβάλλουν ἀλαθευτὰ τὰ πράματα. Οἱ μελωδίες τῆς λύρας τοῦ Δαβὶδ τοῦ κάκου ἄκουσθήκανε ἀπ' τῆς Ἱερουσαλήμ τὰ ψαλμῶματα τοῦ Σολομῶντα ὁ πανώριος νῶς, τὸ χρυσοστόλιστο τῆς Ἀνατολῆς ἄσμα, ἐπείσε καταγίε, χαλάσματα ποῦ μὲ τὸ μεγαλεῖο τους δείχνουν τὴν ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπότης γιὰ ἔργο ἀθάνατο· τοῦ κάκου ὁ Ὄζις ξαπλώνει τοῦ Ἰούδα τὸ κράτος ὡς τὸν Αἰλιαντικὸν κόρφο· ὅλα αὐτὰ τὰ κατορθώματα εἶτανε ἔργα πρόσκαιρα· δὲν εἶτανε κείνα ποῦ προμελετοῦσε τὸ Θεὸ τὸ θέλημα.

Καὶ ὅμως ὅ,τι εἶπε ὁ Θεὸς δὲν εἶτανε νὰ μὴ γίνῃ. Ὁ ἄνθρωπος μονάχος του, ὅσο κι' ἂν εἶναι βασιλεὺς, ὅσο κι' ἂν εἶναι σοφός, πάντα πρόσκαιρα ἔργα θὰ κάμῃ, ἂν ἴσως καὶ δὲν κατορθώσῃ ν' ἀνεθῆ ἴσαμε τὸ Θεό, μ' ἀγάπη καὶ ταπεινότητα καὶ νὰ πράξῃ ἐκεῖνα, ὅπου μονάχα ἡ θεία χάρις κατορθώνει.

Καὶ νῦν, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἔφτασε· αὐτὸς ὁ Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἄνθρωπος τελειώνει τὸ μεγάλο ἔργο, ἄνθρωπος τέλειος, ἀνώτερος ἀπ' τὰ πάθη καὶ τις ἀνθρωπινὲς ἀδυναμίες. Ὁ κόσμος ὅλος ἐφαντάζονταν πῶς ὁ Θεὸς ἐταξε τοῦ Ἄβραάμ βασιλεία καὶ δύναμη ὑλική, πρόσκαιρη βασιλεία μὲ κάστρα καὶ παλάτια, μὲ στρατεύματα καὶ στόλους, μὲ μουσικὴς καὶ παρτάξεις, μὲ χρυσάφι καὶ πετράδια ἀτίμητα, μὲ σπαθιά καὶ μὲ δοξάρια, μ' ἀήματα

τινὲς τοῦ μεγάλου Λουκρητίου, μαστίζοντες τὰς ἀνθρωπίνως προλήψεις, λάμπουν θεοειδέστερον τῶν ἀστραπῶν τοῦ Ἰουδενάλη. Οἱ ἀληθέστεροι σατυρικοί εἶναι ὁ Δάντης καὶ ὁ Σαίξπηρ, εἶναι ὁ Βύρων καὶ ὁ Σέλλεϋ, εἶναι ὁ Οὐγκώ καὶ ἡ Ἰψεν.

Τὰ δεκατετράστιχα τραγοῦδια σου τὰ βάρτισες, ἀθάλατρα κάπως σοννέτα. Τὸ σοννέτο, καθὼς ξετυλίχτηκαν ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν τρουβαδούρων τῆς Προβιγγίας, ἴσα μὲ τὰ τῶρα, ὅσο κι' ἂν μεστῶθηκαν ἀπὸ κάθε λογῆς νοήματα κα' αἰσθημάτων, πάντα μὲ τις στροφές του, μὲ τις ρίμες του, μὲ τοὺς ξεχωριστοὺς μετρικούς τρόπους του, μένει, κυρίως, κάτι τι περισσὰ κομψὸ καὶ σκολισμένο σὺν κορινθιακῷ κινώκρανο· τὸ δικό σου τὸ σοννέτο, ποῦ θυμίζει πῶς πολὺ τάναστημα καὶ τὴν περπατησιὰ τοῦ δημοτικοῦ μας τραγοῦδιου, ἔχει τὴν ἀντρίκεια τὴν ἀπλότητα τοῦ δωρικοῦ στόλου, ἐκεῖ ποῦ ὁ δεκαπεντασύλλαθος μέσα του παίρνει ὅλες τις μορφές καὶ τὰ ταιριάσματα ἀπὸ τὰ πῶς σύμμετρα καὶ κανονικά ὡς τὰ πῶς ἀσύμμετρα, καὶ τὰ πῶς παράτολμα, κάποτε, ἀλλασμένα καὶ χλασμένα. Καὶ βέβαια· γιατί κι ὁ στίχος δὲν εἶνε κάτι τι μηχανικό, κάτι τι ἄσχετο πρὸς τὴν συγκίνηση καὶ ξεχωριστὸ ἀπὸ τὴν ποίηση. Μόνον ποῦ μερικά του χαλάσματα καταναίν νὰ φαίνονται σὰ λάθια ποῦ σοῦ ξέφυγαν. Μέσα στὴν ποίησή σου βρίσκονται καὶ μουσικώτατοι κι ὅπως διόλου ξεχωριστοὶ καὶ τρυφερώτατοι μονόλογοι· μὰ πῶς συχνὰ τὸ αἰσθημά σου τὸ ἰδιαίτερο τὸ περνε ἀπὸ τὸ χωνευτήρι τῆς σκέψης, καὶ λαγαρισμένο μὲς τὸ δείχνεις καὶ μάλιστα καμιά φορὰ ἡ σκέψή σου μὲς κάνει κ' ἐμὰς νὰ γινώμαστε σκεπτικοὶ ἀπὸ τὸ στίχο σου περισσότερο κι' ἀπ' ὅ,τι πρέπει. Αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειες. Μιὰ ἡ γενικὴ ἐντύπωση: Τέχνη μαζὶ λεπτότατη καὶ δυνατώτατη σὺν κορμιοῦ λιγνοκάμωτου μὲ νεῦρα ἀπὸ ἀτσάλι, ποῦ τοῦ χεριοῦ του τὸ σφίξιμο σὲ κάνει νὰ φωνάζῃς. Πλάσμα μὲ μάτια οὐρανογάλαζα καὶ μὲ μάγουλα ροδοκόκκινα.

Καὶ θὰ εἶτανε φρονιμώτερο ἀντὶ νὰ σοῦ στείλω τὸ γράμμα μου, νὰ τὸ ρίξω στὸ γραμματοκιβώτιο τοῦ «Νουμά».

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Κάποτε κατηγορήσανε στὸν Πελοπίδα ἕνα παλληκαρὴ στρατιώτῃ ὅτι τονὲ βρίζει· κι ὁ Πελοπίδας εἶπε:

— Ἐγὼ τὰ ἔργατά του τὰ βλέπω, μὰ τὰ λόγια του δὲν τᾶκουσα.

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ.** Ἄκουσε, Μαριώ... Πῆς τῆς κυρῆς σου νᾶν τοῦ δώσῃ τίποτα... Λίγο φωμί, κάνα παλιόρουχο... (σὺν ἀπὸ μέσα του). Ποῖός ξέρει ἂν καὶ τὸ παιδί μου τὸ ἔρημο δὲ διακονεῖται τούτῃ τὴν ὥρα...

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ** (ποῦ δὲν ἄκουσε τὰ τελευταῖα λόγια). Ἐνοια σου, πατέρα, καὶ σ' αὐτὸ ἡ νύφη σου δὲ θέλει σπρώξιμο... Εἶναι καλὴ νὰ σ' ἀδιάσει κι ἑλάκαίρο τὸ σπίτι...

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ.** Ἦτιχα κ' ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα σου... Καλὰ τὸ λένε, ἡ νύφη σὰ θὰ γεννηθεῖ τῆς πεθερῆς θὰ μοιάσει... Σὺρε καὶ πέ της, Μαριώ, σὺν τελιώσει νὰ ῥθεῖ ἀπάνω νᾶν τὴ φιλήσω. (Ἡ Μαριώ φεύγει. Ὁ Ἀποστόλης σκύβει καὶ σκαλίξει μιὰ γλάστρα. Ὁ γέρο-Σεβαστὸς βγάζει ἀπὸ τὴ μέσα τσέπη τοῦ σουρτοῦνοῦ του ἕνα γράμμα, τὸ ξεδιπλώνει κι ἀρχινάει νᾶν τὸ διαβάσει. Ὁ γέρος φαίνεται σὰ νὰ δακρύζει κι ἀναπιενάζει σιγανὰ ποῦ καὶ ποῦ).

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ** (σικυμένος στὴ γλάστρα). Αὐτὴ ἡ λατάνια δὲν ξέρω τί ἔχει πάθει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἰδεῖ προκοπή... Σιγροσθῆνει σὰ νᾶν τις κλέφτει κακὸ σαράκι τὴ ζωή... (γυρνώντας κατὰ τὸ μέρος τοῦ πατέρα του, τονὲ βλέπει ποῦ διαβάσει τὸ γράμμα) Πᾶλι τάνασηματισμένο τὸ γράμμα στὴ μέση;

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ** (ἀναστενάζοντας βαθιά). Ἄχ, παιδί μου εἶναι, ἀδερφός σου εἶναι, Ἄποστόλη μου...

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.** Τέτιο παιδί καὶ τέτιος ἀδερφός!.. Καλύτερα νᾶλειπε, νὰ μὴ γενιότανε... Μὲς ντρόπισσε τῶνμα, μὲς ρήμαξε τὸ σπίτι κι ὁ Θεὸς νὰ φυλάει μὴ μὲς τὸ ἀπορημάξει...

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ** (μὴ σηκώνοντας τὰ μάτια του ἀπὸ τὸ γράμμα). Ἐλα, κατέβασε τὸ τζέμι, Ἄποστόλη, μὴ βγοῦνε τὰ λόγια σου στὴ ρούγα καὶ δὲν κάνει...

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ** (σιμώνοντας τὸ γέρο, μὲ σιγανὴ φωνή, γιομάτη λύπη καὶ παράπονο). Δὲν κάνει; Μὰ χρόνια τῶρα οἱ ρούγες μὲ τῶνομά μας ἔχουνε νὰ κάνουν, κι ἀφορμὴ αὐτὸς. Οἱ ρούγες! Καὶ πότε τις λογάρισε τις ρούγες ὁ ἀδερφός μου; Πότε λογάρισε τί θὰ ποῦνε οἱ ρούγες γιὰ τὸ σπίτι του;

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ.** Παιδί μου εἶναι, ἀδερφός σου εἶναι... Μὴν τὸ ξεχνᾶς... Μετάνιωσε καὶ συχώρεση ζητάει... Νᾶν τοῦ τὴν ἀρηθῶμε; (Ὁ Ἀποστόλης σιωπᾶει. Ὁ γέρο-Σεβαστὸς διαβάσει δυνατά)... «Ναί, πατέρα. Ἐφταῖξαι στὸν οὐρανὸ καὶ σὲ λόγου σου, δὲν ἀξίζω πᾶ νὰ μὲ λένε γιὸ σου· κάνε μὲ σὺν ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐργάτες σου... (ἀπιδᾶνει τὸ

γράμμα σὰ γόνιά του καὶ κοιτάζοντας ψηλὰ σιγολέει σὰ σὲ προσευχή) «...Κι ὁ πατέρας εἶπε στοὺς σκλαβῶν του· Γλήρωσε βγάλτε τὴ φορεσιὰ τὴν πρώτη καὶ ντύστε τον, καὶ δώστε δαχτυλίδι στὸ χεῖρ του καὶ σαντάλια γιὰ τὰ πόδια, καὶ φέρτε σφάξτε τὸ μοσχάρι τὸ θεοφότ· κι ἄς φᾶμε, ἄς ξεφαντώσουμε. Τί αὐτὸς ὁ γιός μου πεθαμένος εἶταν κ' ἔζησε, χαμένος εἶταν καὶ βρέθηκε...»

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ** (διακόφοντας, γλήγωρα καὶ θυμωμένα). Νᾶ σοῦ πῶ τὸ παρακάτου ἐγὼ, πατέρα, τί ἡ παραβολὴ τοῦ Ἄσωτου ταιριάζει περίφημα σὲ μὲς. «Κι ἀρχίσανε νὰ ξεφαντώνουν. Κ' εἶταν ὁ γιός του ὁ πῶς μεγάλος στὸ χωράφι. Καὶ καθὼς γύριζε καὶ ζύγωνε στὸ σπίτι, ἄκουσε τραγοῦδια καὶ χοροὺς καὶ κρίζοντας ἕνα κοπέλλι τὸ φωτοῦσε τί τᾶχα νᾶναι αὐτὰ. Κ' ἐκεῖνος τοῦπε...»

**Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ.** Φτάνει, παιδί μου. Μὴν εἶσαι κακός. Καλὸς θέλω νᾶσαι πάντα...

**Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ** (ἔχει πᾶ θυμωμένα μὰ ἡσυχᾶ). Καλός, καλός... Μὰ ἔχει καὶ κουτός, πατέρα... Γιατ' εἶναι κουταμάρα νὰ μὴ μιλήσω σήμερα... Δυὸ μέρες εἶναι ποῦ τῶλαβε τὸ γράμμα καὶ τὸ διάβασες χιλίες φορὲς. Καὶ τὸ πιστέψες. Ὁ μπερμπάντης. Γιὰ νὰ σὲ συγκινήσει, νὰ σὲ ξεγελάσει, μεταχειρίστηκε λόγια ἀπὸ τὸ Βαγγέλιο, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ

κα φωτιές. Ίκι' όλος ό κόσμος έγελάστηκε. Κανένας δέν έσυλλογίστηκε τους αιώνας και άθάνατους νόμους τής αγάπης και τής ειρήνης, που μέσα στην άγκαλιά τους μπορούνε να κλείσουν όλη την ανθρωπότη, και να την κρατήσουν σφιγμένη εις τους αιώνας των αίωνων· κ' ήρθε ό ίδιος να τους κηρύξη την άπελπισμένη ανθρωπότητα. Τους έκέρυξε και την έσυρε ζοπίσω του μαγευμένη· αυτό τό Βασιλόπουλο, τό χωρίς θρόνο και χωρίς κορώνη, τό βασιλόπουλο, που μιά ήμέρα του κόσμου ή πλάνη κι ό φθόνος θά τουδινε θρόνο ένα σταυρό και κορώνη ένα άγκαθένιο στεφάνι, έφάνηκε πιο δυνατό από τό Δαβίδ, πιο σοφό από τό Σολομώντα, πιο μεγάλο άπ' όλο του τό βασιλικό συγγενολόγι.

Κοιτάξετε, άνθρωποι τό έργο του· όλος ό πολιτισμένος κόσμος σήμερα πιστεύει στονόμα του, κι όπου ξεπλώνεται τό φώς τής αλήθειας και τής σωστής προκοπής, εκεί και τονόμα του λατρεύεται και προσκυνείται· έθνη ή κληρονομιά του, και μετόχι του τά πέρατα τής γής. Αυτό τό μάθημα μας δίνει ό θεός Ευαγγελιστής με τά όνόματα τής γενεας του Κυρίου ήμών Ίησού Χριστού, του Γιού του Δαβίδ, του Γιού του Άβραάμ, του άθανάτου Βασιλεία, όπου του πρέπει δόξα και προσκύνηση εις τους αιώνας των αίωνων.

Ο ΚΗΡΥΚΑΣ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Livre, qu'un vent l'emporte  
En France où je suis né ;  
L'arbre déraciné  
Donne sa feuille morte.

HUGO

ΣΤΗΝ κ. ΚΑΤΙΝΑ ΨΥΧΑ

Άβρα, χαρτί, γλυκιά ής σέ πάζει  
σιή γής που λαχταρώ·  
φύλλο του στέινει άρχό  
βαθυεξορρίζωτο πουρνόρι·

Λ. Α.

Ο ΝΟΥΜΑΣ  
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ  
ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Ελλάδα αρ. 10.—Για τό Έξωτερικό αρ. αρ. 10  
20 λεφτά τό φύλλο λεφτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στα κίβσκια τής Ηλατείας Συνταγματος, Όμόνοιας, Υπουργείου Οικονομικών Σταθμού Τριχιδόδρομου (Όφθαλμιατρειν), Σταθμού ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στο καπνοπωλείο Μανωλακάκη (Ηλατεία Στουρνάρα, Έξάρχεια) στο βιβλιοπωλείο «Έστιας» Γ. Κολάρου.  
Ή συντρομή πλερώνεται μπροστά κ' είναι ένός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ  
Κ Α Ι  
ΠΡΑΜΑΤΑ

ΕΙΠΑΜΕ

πως τό μαυφέστο του «Πολιτικού Συλλόγου» που ζητάει μεταβολή τής κατάστασης τόχουν ύπογράψει και μερικοί δημοσιογράφοι, που πάει να πει πως κ' ή άφεντιά τους λαχταρούν άλλαγή και γι' αυτό μπήκανε στο Σύλλογο, και γι' αυτό ύπόγραψαν τό μονυφέστο του. Άρχίσανε λοιπόν να μελετάμε τις έφημερίδες που βγάζουν αυτοί οι κύριοι, νάν τις μελετάμε με προσοχή, να προσπαθούμε να ξετροπώσουμε καμιά ιδέα γερή κάτου από τά ρητορικά κατακλάσματα τής άρθρογραφίας τους, μα τίποτα, τίποτα. Τά ίδια και τά ίδια. Τότε τί είδος ά λ λ α γ ή ζητάνε, άφου οι ίδιοι δέν τό καταφέρνανε ναλλάξουνε;  
"Α μας πούνε πως περιμένοννε ναλλάξει πρώτα τό Πολίτευμα για ναλλάξουν ύστερα κι αυτοί—ά μας τό πούν αυτό, να είστε βέβαιοι πως και οι ίδιοι θά γελούν κάτου από τά μουστάκια τους. Γιατί τό ξέρουν πολύ καλά, δέν είναι και κουτοί οι άνθρωποι, πως πρέπει πρώ-

τα κι άρχής ναλλάξει ή κοινή γνώμη, να φρονιμέψει, ναρχινήσει να γίνεται γνώμη γερή κι όχι γνώμη σακάτισσα καθώς είναι τώρα, για να μπορέσει να φέρει ή ίδια ύστερα και την πολιτική άλλαγή. Μα ή κοινή γνώμη, και πρώτα και ύστερ' από τό περίφημο μαυφέστο, θρέφεται με τό ίδιο άπαχο φαί που μαγερεύεται στις ίδιες άγάνωτες χύτρες που λέγονται Άθηναϊκες έφημερίδες. Τό μαυφέστο τόχιν ύπογράψει κι ό κ. Ίωάνναρος τής «Έσπερινής» κι ό κ. Γιολντίσης τής «Άστραπής» κι ό κ. Κανελλίδης των «Καιρών». Εΐδατε καμιά μεταβολή από τότε ύσαμε σήμερα στις έφημερίδες τους;

Ρουκέτα λοιπόν κι αυτό, που για μιά στιγμή φώτισε την πολιτική σκοτεινιά μας και μας άπόμεινε τώρα, για θύμηση, τό καρφαλισμένο κοντάρι τής.

—«ΜΙΑΝ ΜΟΝΟΝ

λέξιν έχω άκμή να προσθέσω ως προς την γλώσσαν: έπροσθήκη εις τά διαγράμματα και εις άλλα τινά λογοτεχνικά μέρη να μεταχειρισθώ την νέαν μας γλώσσαν, την ζωντανή, ή οποία αντιθέτως προς ό,τι έγινε εις όλον τον άλλον κόσμο, παρημελήθη τόσον πολύ από ήμάς· εν τούτοις ή άρθη συνείδησις, ότι αυτή είναι ή γλώσσά μας—δηλαδή ένα μέρος μερών του έθνικου μας έγού—κατακτῆ όλον περισσότερον έδαφος εις την κοινήν συνείδησιν. "Αν δέν γραφόμεν άκμή όλας τας γραπτάς μας σκέψεις εις την γλώσσαν αυτήν, δέν σημαίνει πρό 58 έτών έγράφοντο και τά ποιήματα εις την καθαρρεύσαν, τώρα εισάγεται, συστηματικώς σχεδόν, ή ζωντανή μας γλώσσα και εις την πέζην λογοτεχνίαν. Αίθριον ή μεθούριον θά προχωρήσωμεν περισσότερον. "Ισως είναι μάλιστα καλόν ή μετάβασις αυτή να γίνει βαθμηδόν και ήπίως, διά να μη έγείρη πόλεμον και αντίδράσεις.—"Αν τό μικρόν μου βιβλίον συντελέση—έστω και ελάχιστα—εις τό να άρπηθῆ κάπως περισσότερον εις τον τόπον μας τό βιβλίον εν γενει—δηλαδή ή φορέσις κάθε γνώσεως, κάθε σκέψεως, κάθε πολιτισμού—, θά είμαι εύτυχής, διότι ή άκμή του βιβλίου είναι, νομίζω, ή βέβαιη τής πνευματικής πρόόδου κάθε έθνους.

Κομμάτι από άγγελία αυτό. Κι από κάτου ύπογραφή Νικολ. Χατζιδάκης καθηγητής Πανεπιστημίου. Τίποτ' άλλο.

"Ότα βγήκε ή «Ματιά» του Άβραζου με τό

μεταφρασμένο τό Βαγγέλιο, τό βιβλίό τό προδοτικό, καθώς ό ίδιος άλλοτες τ'έβριζε. Πόσοι δέ ληστεύουν και δέν άτιμάζοννε με τό Βαγγέλιο στα χέρια; Να που κ' ένας γιός παραλυμένος, ένας άνθρωπος άτιμος, ένας που σκότωσε τή μάνα του και φαρμάκωσε τά γερατιά του πατέρα του, άρχισε τό Βαγγέλιο στα βρώμικα τά χέρια του κ' έρχεται με δαύτο να σου κλέψει τή συχώρηση...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (κάνοντας να σηκωθεί, ξαναπέφτει στην πολιτόνα). Παιδί μου, Άποστόλη μου, μή για τό Θεό... Με σκοτώνεις...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τό παράπονο με πήρε, πατέρα, και ξεσπάω. Δέ βαστάω άλλο. Πνίγηκα. Τόν άδερφό αυτόν κ' έγώ τον άγάπησα... κ' έγώ παράθελα τις παρακλίσεις του... συχώρεσα τις παλιές ανθρωπιές του... λησμόνησα τή γάμαξη πουφερε σπίτι μας... Είναι όμως κ' ένα μαύρο σημάδι, τό στερνό του, μέσα στην πίσσα τής ζωής του, που δέν τήλησμονάω, που δέ θάν μπορέσω νάν τό λησμόνησω ποτέ... Και κλεισμένα τά μάτια μου κι άνοιχτά σαν τάχει, πάντα βλέπω ένα άδιάντροπο χέρι να σηκώνεται να χτυπήσει έναν πατέρα σεβαστό, έναν άσπρομαλλη χέροντα, και πάντα βλέπω μιá γλυκιά και ήμερη γριούλα να σιγοσβήνει από τό μαράζι τής βλογώντας, άντι να καταριέται, τον έτιμο, τον

παραλυμένο γιό τής. Τά ξεχασες, πατέρα, λόγου σου αυτά; Δέν τό βλέπεις πια τό χέρι του παιδιού σου να σηκώνεται καταπάνου σου και δέ βλέπεις τή μάνα μου να πεθαίνει ένα μύνα ύστερ' από την ήγρια έκείνη σκηνή;

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (σκύβοντας τό κεφάλι στα στήθια του). Πατέρας είμαι και ξεχνάω. Είχασε κ' έσύ... Άλλον άδερφό δέν έχεις... Που τραβάω πια;.. Στον τάφο. Βδομήντα χρονώνε άνθρωπος, κορμί χιλιόβασανισμένο και ψυχή κατακουρασμένη από τις θλίψες και τις συμφορές, τί ζητάω άλλο παρά τά δυό μου παιδιά να μ' ήδηγήσουνε στο στερνό μου κ' αιώνιο κατατόπι; Είχασε κ' έσύ, παιδί μου, μήν άρνηθείς του πατέρα σου τή στερνή αυτή χαρά...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (καθισμένος στην άριστερή μεριά του τραπέζιου, άντικρ' στο γέρο, κοιτάει, σιωπτός, τό κεφάλι του με τά δυό του τά χέρια, δίχως να κοιτάζει τον πατέρα του· μιλάει σιγά και κομματιαστά, σά να μιλάει μοναχός του). Θέλω να ξεχάσω, μα δέν μπορώ... Τι να κάνω; Τό φταίξιμό του μεγάλο. Από τότες πούνωσε τον κόσμο, από δεκαπέντε χρονώνε, να πεις, παιδί ύσαμε σήμερα, πουφτασε στα τριανταπέντε, κάθε περπατησιά του και στραβοπάτημα...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (σάν από μέσα του).

Άλλοίμονο!.. Άλλοίμονο!..

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (ξαικολουθώντας, δίχως να προσέξει κανε σιόν πατέρα του). Κηκό δέν είναι που να μην τό γεύτηκε. Χροτοπιχτής, γυναικίης, μπεκρής, όλα τάχει. Μας γονάτισε στα έξοδα. "Όσο να πλερώσουμε τά παλιά τά χρέγια, καινούρια μας παρουσίαζε, κι ό,τι δέν του δίναμε τόπαιρνε με τό ζορμαπάλι του. Δούλα έμορφη να μπει σπίτι, άδύνατο. Θά γινόταν έρωμένη του και θάσουγε με σκάνταλο... (σωπαίνει λίγο). "Όπου κι ά διάβηκε άρσηση σημάδι του την άτιμία. Μας έχασε. Μας έσβησε. Τόνωμα του Σεβαστού (σηκώνει τά μάτια του και κοιτάζει τον πατέρα του λυπημένα) τονόμα σου πατέρα...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (συνμμένος καθώς είναι, δίχως νάν τον κοιτάζει καθόλου). "Αφισ' τα, παιδί μου, μήν τά μελετάς... "Αφισ' τα...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (μαλακώτερα, σκύβοντας πάλι τό κεφάλι του). Τόνουκ σου, πατέρα, που τό παράλαβές τιμημένο κι άψεγάδιαστο από τους γονιούς σου, τή μόνη σου κληρονομιά, μαθές, τό κύλησε στο βούρκο. Τι νάν του πρωτοθυμηθώ; Τό στερνό του άντραγάθημα μου φτάνει (σωπαίνει για λίγο). "Υστερα, σάν από μέσα του, σιγανά κι άργά, ξαικολουθάει). "Ηρθαν τά Βαγγελικά. "Ο παλιηκαράς μας, τό στο

τίτλο του α' Υφηγητής στο Πανεστήμιο», κάποιος δικός μας πήρε το βιβλίο στα χέρια, το γλυκοκοίταξε και είπε στοχαστικά:

—Νά ένας σταθμός σημαντικός! Ποιός μπορεί να μου τάρνηθει πώς σε πέντε δέκα χρόνια δε θα δούμε σε βιβλίο, γραμμένο στη δημοτική, τον τίτλο «καθηγητής στο Πανεπιστήμιο»;»

Δέν πέρασαν ούτε πέντε μήνες και νά πού καθηγητής στο Πανεπιστήμιο μισοβιάζει βιβλίο του στη δημοτική και μιλάει τόσο γνωστικά και καλοσυνείδητα για τή γλώσσα.

Τό βιβλίο πού μ'εξέτομαζέει ο κ. Χατζιδάκης είναι είδος ημερολόγιο, λέγεται «Νέα Ζωή» και θάχει μεταφρασμένα ποιήματα, δηγήματα, μελέτες κτλ. από τις ξένες φιλολογίες. Ο κ. Χατζιδάκης, βλέπετε, δέν είναι σχολαστικός, αφού έργεται να μ'εξιδάξει πώς μόνο με τήν ξερή επιστήμη δε γίνεται κανείς επιστήμονας. Τέτιοι δασκάλοι ώφελούν αληθινά τό Έθνος και τους βγάζει κανείς κάτου και κάτου τό καπέλλο του.

### ΚΑΠΙΟΣ

φίλος μ'εξέ γράφει πώς πήρε τήν περασμένη Κυριακή ή γυναίκα του τόα Νουμά» και διάβασε τό «Κυριακάτικο κήρυγμα» στά παιδιά της. «Τό ίδιο, μ'εξέ γράφει, θα γίνεται κάθε Κυριακή αν ο Νουμάς ξακολουθεί να δημοσιεύει Κήρυγμα».

Τό Κήρυγμα θά ξακολουθήσει — τό ελπίζουμε τουλάχιστο — και ή γυναίκα του φίλου μας φερθηκε σαν αληθινή μάνα αφού τόνωσε πώς έτσι πρέπει να δείχεται ή θρησκεία στα παιδιά: όμορφη και διδαχτική

Αφού στις εκκλησίες οι ιεροκήρυκες κοιτάζουνε μόνο πώς να φτιάχνουνε βροντερές ρητορικές κορώνες, κι αφού στις Αθηναίικες φημερίδες ή θρησκεία κατάντησε πενταρολογικό ανάγνωσμα μπορεί να περηφανεύεται ο «Νουμάς» πού στηλώνει αυτός τό μόνο σεμνό βήμα από τό όποιο θάκούγεται κάθε Κυριακή ο λόγος της Αλήθειας. Ιεροκήρυκας καλύτερος από τή μάνα δέν είναι. Και να πού δίνουμε σήμερα με τό «Κυριακάτικο Κήρυγμα» τό μέσο στους τέτιους ιεροκήρυκες να μορφώσουνε χριστιανικά μ'εξέ εθνικά τους μικρούς ακουστάδες τους.

### ΕΠΡΕΠΕ

αλλάζει τό Υπουργείο για να μ'εξέ ξεφορτωθεί ο

κ. Πετρούλιας. Ο κ. Καλότυχος μένει ακόμα ακούνητος στη θέση του, κι αν είν' ανάγκη να ξαναλλάξει τό Υπουργείο για να πάει και λόγου του νάνταμώσει τό συνάδερφό του, τότε ως γίνει μ'εξέ ώρ' αρχύτερα κι αυτή ή αλλαγή. Αλλιώςτικα, βλέπετε, στο Ρωμαίικο δε γίνεται δουλιά παρά με ύπουργικές αλλαγές.

Όσο για τόν κ. Φιλ. Γεωργαντζά πού πήρε τή θέση του Πετρούλια, είν' μοναχά μπορούμε να πούμε πώς έπρεπε δηλ. να κυβερνιέται άθροπινά κ' όχι ρουσφετικά τό Ρωμαίικο για να μ'εξέ παύεται ποτέ ο Γεωργαντζάς.

### ΚΥΜΑΤΑ

Με τά φτερά τ' αφορούτα  
Τά δόλοσπρα άπλωμένα  
Περνάτε ταξιδιόρικα  
Μ' ανάλαφρη βοή,  
Μέο' απ' τά καταγάλανα  
Πλατιά πλημμυρισμένα  
Νερά πού οās έγέννησαν  
Με του βοριά πνοή.

Και νοιώθω με τήν ύψη σας  
Σάν κάπιο παραμύδι  
Νά μ' αναβρύνει απ' άγνωστη  
Και μυστική πηγή  
Σε πονεμένα αφούρωνα  
Πώς θλιβερά εξεχύθη  
Ό πόνο, πού οās γέννησε  
Νεράιδνη πληγή.

Και νοιώθω από τά βάθια σας,  
Σάν είδος παραμύδι,  
Ν' αλιώνεται τριγύρω σας  
Σά βόγγος στον άχό  
Τό ζωντανό παράπονο  
Όπό τά πλατιά σας στήθη  
Και τό μικρό τό κλάμμα σας  
Θωροό λευκόν άφρό.

ΝΑΞΗΠΟΣ

## ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΟΛΙΒΟΥ

(Της Μιτυλήνης)

B.

Είταν μιά φορά μιά πολύ φτωγή γυναίκα κ' είχε τρεις κόρες. Αυτές με τή ξενοδοουλική περνούσαν τό σπίτι τους. Ένα βράδυ καθώς πού συνήθιζαν κάθισαν στο νυχτέρι κ' εκλώθαν μπαμπάκι. Για να κλώθουν όμως με προσοχή και να μη κάνουν κόμπους, έβαλαν στοίχημα, όποιανής κλωστή κοπή να τή σφάζουν. Η πιο μικρή όμως δε συμφωνούσε, γιατί εκλώθε κ' ή μάνα τους. Εκεί πού εκλώθαν κόπηκε τής μάνας ή κλωστή, κ' οι δυο οι μεγάλες άποφασίσανε να τή σφάζουν, με ή μικρή δέν τις άφινε, κ' είπε πώς είναι ντροπή να σφάζουν τή μάνα τους, και τή συχώρεσαν. Άρχισαν πάλι να κλώθουν, με κατά κακή τύχη κόπηκε πάλι τής μάνας ή κλωστή. Τότε πιά δέν ήκουσαν τή μικρή και τήν έσφαζαν. Όστερα τή μαγείρεψαν, τήν έφαγαν και πέταζαν τά κόκαλα της μέσα σ' ένα χάλασμα, κρυφά από τή μικρή. Και τής είπαν τής μικρής πώς τήν έθαψαν. Αυτή όμως είδε τί τήν έκαμαν, παίρνει ένα καλάθι, πηγαίνει μέσα στο χάλασμα και μαζεύει τά κόκαλα, ύστερα σκάφτει ένα λάκκο κάτω από τή σάλα και τά θάφτει. Σαραντα μέρες και σαράντα νύχτες τά θύμιαζε. Μιά μέρα πού έλειπαν οι αδερφές της κ' είταν μονάχη, άνοιξε τό λάκκο και βρίσκει μέσα ένα καρύδι. Τό σπάνει, και βρίσκει μέσα τρεις φορεσιές κεντημένες. Η μιά είταν θάλασσα με τά ψάρια, ή άλλη ούρανος με τ' άστρα, κ' ή άλλη κάμπος με τά λουλούδια. Βρίσκει και μιά φάρσα όλόχρυση, ένα ζευγάρι παπούτσια χρυσά, και μιά κορόνα όλο διαμάντι. Όστερα από μερικές μέρες γίνονταν ένας γάμος και πήγαν οι μεγάλες αδερφές και τής είπαν να πάγη κ' εκείνη. Μα αυτή των είπε πώς δέν έχει όρεξη να πάγη στο γάμο. Σάν έφυγαν οι άλλες οι δυο, σηκώνεται κι αυτή, βάζει τόν ούρανο με τ' άστρα, τά παπούτσια τά χρυσά και τήν κορόνα, καθαλλικεύει τή φάρσα, και πηγαίνει στην εκκλησία τήν ώρα πού γίνονταν ο γάμος. Μπαίνει μέσα ανάθει ένα κερί, τρελλαινεί τόν κόσμο με τή μορφή της, ύστερα βγαίνει και φεύγει. Στή μέση του δρόμου πού πήγαινε στο σπίτι τους είτανε μιά βρύση πού πότιζε τό βασιλόπαιδο τ' άλογό του. Εκεί σταθηκε, πότισε τ' άλογό τη

λίδη της γενιάς μας, έτυχε, βλέπεις, νάνα και φοιτητής, ως είχε περάσει και τά τριάντα. Παναστάτησε λοιπόν κ' ή άφεντιά του από τους πρώτους να σώσει τή θρησκεία, αφού είχε βρísκει κάθε ιερό και όσιο — να σώσει τήν πατρίδα, αφού τή ντροπίαζε με τά ζεστίπωτα φερσίματά του — να σώσει τή γλώσσα, αφού δέκα χρόνια φοιτητής κι ούτε άνοιξε ποτέ βιβλίο να δει σε ποιά γλώσσα είτανε γραμμένο...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (πάλι σαν από μέσα του).

Αλήθεια μιλάς, πού κάλλιο να μιλούσες ψέματα...

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Όλ' αυτά βλέπεις, πατέρα, κιντυεύανε κ' έπρεπε να σωθούν, και να σωθούνε μάλιστα από τήν άφεντιά του κι από τους όμοιους του. Πρώτος λοιπόν και καλύτερος στις βρísιές και στις διαδηλώσεις... πρώτος παντού, σε κάθε μασκαρωκάμωμα... Πολεμιστής κι άθρογράφος... με τήν πέννα και με τό πιστόλι... Έγραφε τότες κι άρθρα, ο άγράμματος, ο παλιάθροπος, όπως τόσοι και τόσοι άλλοι, βρísοντας κι αυτός τους άπεμπολούντας — πού να με κρεμάσουνε κι αν ήξερε τί σημαίνει ή λέξη — τή θρησκεία και εκχυδαίζοντας τή γλώσσα... Τήν καταραμένη μέρα, στις όχτώ του Νοέβρη...

Ο ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ (σηκώνοντας τό κεφάλι του προς τά πάνω, έτοι σαν άλαφιασμένος). Παιδί μου, μη μου τή θυμίζεις αυτή τή μέρα... Μη μου

θυμίζεις τή ντροπή της πατρίδας μας... Αν είσαι πατριώτης, αν είναι παιδί μου, ξέχασ' τη, θάφ' τηνε!.. Άτιμη μέρα... άτιμη, πού στους δρόμους της Αθήνας σκοτώθηκε ή Αλήθεια και θάφτηκε ή λευτεριά της Σκέψης... Άτιμη μέρα, άτιμη!.. (ξανακούβει τό κεφάλι του κουρασμένα).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (παίρνει τήν καρέλα του και πάει και κάθεται λίγο μπροστά από τό τραπέζι, καταμεσίς στη σηνή, έχοντας γυρισμένη τή όάχη του στον πατέρα του). Άτιμη τή λέω κ' εγώ, άτιμη... Αυτή λοιπόν τήν άτιμη μέρα πού ματοβάφτηκε μ' αίμα άδερφικό ο δρόμος του Κοραή και καταντροπιάστηκε ή πατρίδα μας, μ'εξέ κόπιασε τό βράδι σπίτι περήφανος και καμαρωτός, γιατί άντραγάθησε, να πάρει τά συχαρήκια μας. Είχαμ' άποφάσει και καθόμαστε δώ κουβεντιάζοντας για τή μεγάλη σφορά και μη ξέροντας τί γίνεται ο Γιάννης. Εκεί, στη θέση πού καθόμουνα πολυώρα, καθότανε ή δόλια ή μάνα, καταφαρμακωμένη ποτάμι τά μάτια της. Του λόγου σου, πατέρα, σαν πεθαμένος, άχνα δέν έβγαζες εγώ φούντωνα από τό κακό μου ή Έλπίδα κοίταζε να μ'εξέ παρηγορήσει όλους; ο Αντώνης, μικρούλης τότε, δέν ήθελε να κοιμηθεί άνησυχώντας για τό θείο του. (Λίγο πιο ζωερά). Άνοίγει τότε ή τζαμόπορτα και μπαίνει ο Γιάννης άγριε-

μένος και λαχνιασμένος. Γυρνούσε από τό πατριωτικό μακελειό. «Παιδί μου, Γιάννη μου, ήρθες;» τονε ρωτάει χαρούμενη ή μάνα, σφουγγίζοντας τά δάκρυα της. Έγώ δε μίλησα καθόλου ή Έλπίδα είπε κάπιο χωρατό. «Ήρθα, μάλιστα» φώναξε με περηφάνεια, «ήρθα νικητής και τροπαιούχος! Τους φάγαμε τους άτιμους!» Τότε λόγου σου, πού έβραζε, φρίνεται, από ώρα δίχως να τή δείχνεις, τόν κοίταζες κατάματα θυμωμένα και του είπες: «Για ποιους άτιμους μιλάς; Άτιμοι είναι όσοι ντροπιάζουν τήν πατρίδα, όσοι σκοτώνουν τήν Αλήθεια, όσοι μ'εξέ άμποδίζουνε να γαλιόσουμε τή ζωή και να τρεφίζουμε μπροστά. Άτιμοι είναι όσοι δολοφονήσανε άθώους πολίτες σήμερα, κι άλλοίμονο ένας από τους άτιμους αυτούς είναι κι ο γιός μου!» Τότε, πατέρα, ο γιός σου σε ζύγωσε και, γροθιάζοντας τά χέρια, σου φώναξε με λύσσα: «Πάρε τά λόγια σου πίσω, γεροξεκουτιάκη, πάρε τά λόγια σου πίσω, μαλλιαρέ, προδότη, πού δέν ξέρεις τί ξερνάς!» Κ' επειδή λόγου σου ξανάειπες τή λέξη «άτιμοι», ο γιός σου σήκωσε τό χέρι να σε χτυπήσει. Η Έλπίδα πού καθότανε σιμά σου πρόφταξε και του τό κράτησε ή μάνα λιγοθύμησε και σωριάστηκε κατάγής ο Αντώνης έβαλε τις φωνές: εγώ χύμησα και τόν άρπαξα από τό σβέγκο και του λόγου σου του

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΟ ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΣΚΟΚΟΥ

Φίλιππε «Νουμά»,

Τὸ φεινὸ «Νεκρολόγιον» τοῦ Σκόκου δὲν τὸ διάβασα, διάβασα ὅμως κάπιο κῆρυξ τοῦ κ. Ξενόπουλου (γεμάτο, φυσικὰ, θαυμαστὸ καὶ κρησιν) καὶ ἀπ' αὐτὸ εἶδα πὼς καὶ φέτος μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας συδράμηνε τὸ φιλολογικὸ αὐτὸ διακονιάρη. Τί νὰ σοῦ πῶ, ξαφνιαστικὰ ἔχει λίγο, γιατί θυλάμι πὼς πέρσιν ἀκόμα ὁ κ. Νεκρολόγιος, στὰ Σουριακά, νὰ ποῦμε, ἔβρισε ἀδιάντροπα καὶ δημοτικὴ καὶ δημοτικιστάδες, καὶ θαρροῦσα πὼς φέτος ἔβγαине τὸ Νεκρολόγιό του γεμάτο ἀπὸ τίς νεκρολογίες του καὶ ἀπὸ κῆρυξ δὺς τριῶν ἑμισίων του μοναχ. Γελᾶστικα ὅμως, γιατί κῆρυξ τοῦ δώσανε καὶ δημοτικιστάδες, καθὼς μὲς βεβαίονε ὁ φίλιππος κ. Γρηγόριος, κ' ἔτσι, μαζί με τῆρρα τους, τοῦ δώσανε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μὲς ξαναβρίσει ἄλλη μιὰ φερά ἀκόμα.

Μπορεῖ καὶ νὰ γελιέμαι, μὰ μοῦ φαίνεται, φίλε «Νουμά», πὼς γὰ νὰ πκεῖ μπροστά ὁ ἀγῶνας μας μὲς χρειάζονται καλοὶ συγγραφεῖς, μὰ πρῶτα πρῶτα μὲς χρειάζονται ἄνθρωποι με χαρακτήρη. Εἶναι σὲ τέτιο σημεῖο τὸ ζήτημα σήμερα, ποὶ πρέπει καθὼς πολεμιστοῦμαστε καὶ νὰ πολεμοῦμε. Ὅχι χατίρια καὶ ἀδυναμίες. Ὅχι ὑπαχώρησες στὸν ἕνα γιατί εἶναι φίλος μας καὶ στὸν ἄλλο γιατί μὲς πλερώνει καὶ στὸν τρίτο γιατί εἶναι φτωχὸς καὶ πρέπει νὰν τονε συδράμουμε. Νὰ ποῖο πρέπει νὰναι τὸ σύνθημά μας ἂ θέλουμε νὰ γίνει δουλειά.

Ὁ καημένος ὁ Ἀντρέαδης λ. γ. (πόσο χάρηκα ποὺ δὲν πέθανε!) δημοσιεύει τώρα κῆρυξ στὴν «Ἀκρόπολη» στὴν ὑπερκαθαρεύουσα γραμμίνα. Τὰ διαβάζω καὶ λέω μὲς μου (μὴν τὸ πεις, παρκαλλῶ, καὶ λόγου σου κανενός): «Κρίμα τὸ κῆρυξ ποὺ τοῦγραψε ὁ «Νουμάς» καὶ στὸ στομάχι νὰν τοῦ καθίσει ἡ ἐλεγεῖα τοῦ Βιουτιερίδη». Ποῖός τὸν ἀνάγκασε τὸν ἀριεστάτο Χαραλάμπε μας νὰν τὰ γράφει τῆρρα του στὴν καθαρεύουσα, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἡ «Ἀκρόπολη» δημοσιεύει καθὲ μέρα κῆρυξ στὴ δημοτικὴ; Μήπως τοῦ Χαραλάμπε μας δὲν τοῦ χρειάζεται αὐτὴ τὴ φερά ἡ δημοτικὴ (ἀλλὰ Νιρβάνα, ἀλλὰ Ξενόπουλο κτλ.) καὶ μεταχειρίστηκε τὴν καθαρεύουσα;

κ' ἔφυγε βιαστικὴ. Πηγαίνει στὸ σπίτι, ξεντύνεται, βάζει τὰ παλιά της, καὶ καθίζει στὴ δουλειά. Ὑστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔρχονται οἱ ἀδερφάδες τῆς ἀπ' τὸ γάμο καὶ τῆς λέγουν χωρὶς νὰ ξέρουν πὼς εἶταν αὐτὴ ποὺ πῆγε στὸ γάμο καθάλλα στὴ φάρα. —Καθου αὐτοῦ, μπουνταλοῦ, ποῦ δὲν ἔρθε νὰ δῆς μιὰ βασιλοπούλα ποὺ ἔρθε με τὰ χρυσὰ τὰ ρούχα κ' ἔλαμψε ἡ ἐκκλησιὰ σὰν μπῆκε μέσα καὶ τρελλάθηκε ὁ κόσμος ὅλος με τὴ μορφή της. Μὰ κείνη πάντα παραπονεμένη, τοὺς λέγει: Πηγαίνετε ἑσείς καὶ γλεντιζετε: ἂν ζοῦσε ἡ μάνα μου θὰ πῆγαίνα κ' ἐγώ. Ὑστερ' ἀπὸ λίγες μέρες εἶταν ἕνα πανηγύρι σ' ἕνα ξωκκλήσι τοῦ χωριοῦ. Σηκώνονται πάλι αὐτές, βάζουν τὰ καλά τους τὰ ρούχα, καὶ πηγαίνουν. Σὰν ἔφυγαν καὶ πέρασε πάλι λίγη ὥρα, σηκώνεται ἡ μικρὴ, βάζει τὴ θάλασσα με τὰ ψάρια, τὴν κωρῶνα τὴ χρυσὴ καὶ τὰ παπούτσια, καθάλλικεῖται πάλι, καὶ πηγαίνει στὸ πανηγύρι. Αὐτὴ τὴ φερά εἶταν πιδ ὁμορφη ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ὁ κόσμος ἀπορούσε ποῖα νῆναι αὐτὴ ἢ τόσο ὁμορφη καὶ καλοντυμένη. Ὑστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα ποὺ καθίσε γὰ νὰ μὴν τὴ γνωρίσουν οἱ ἀδερφεῖς της, φεύγει πάλι στὸ σπίτι, ξεντύνεται, κρύφτει τὰ ρούχα της, βάζει τὰ παλιά της καὶ καθίζει στὴ δουλειά. Ἐρχονται πάλι οἱ ἀδερφεῖς της καὶ τῆς λέγουν: Ἐσὺ ποῦ δὲ θέλησες νᾶρθης μαζί μας ἔχασες, γιατί ἔρθε πάλι αὐτὴ ἡ ὁμορφη ἢ βασιλοπούλα καὶ φοροῦσε μιὰ φορεσιὰ κ' εἶταν θάλασσα με τὰ ψάρια τοῦ δὲν ἔβλεπε ἄλλη καμὶ τέτοια φοῦστα. Ἄν ἠθέλετε νᾶρχομαι μαζί σας ἔπρεπε ν' ἀφήστε τὴ μάνα μου νὰ ζῆ. Πέρασε κάμποσος καιρὸς κ' ἔρθαν τὰ Χριστούγεννα. Στολιστήκαν οἱ δὺ οἱ μεγάλες κ' ἔφυγαν στὴν ἐκκλησιὰ χωρὶς νὰ τῆς μιλήσουν. Κι αὐτὴ σὰν πέρασε λίγη ὥρα ντύνεται καὶ βάζει τὸν κάμπο με τὰ λουλούδια, ὅλα της τὰ χρυσὰ, καὶ φεύγει καθάλλα στὴν ἐκκλησιὰ. Ἀφοῦ μπῆκε μέσα καὶ ἔναψε τὸ κερὶ της, στάθηκε λιγάκι κ' ἔφυγε βιαστικὴ, γιατί εἶδε πὼς τὴν παρατηροῦσε πολὺ τὸ βασιλόπαιδο. Στὸ δρόμο στάθηκε στὴ βρύση ποὺ πότιζε τὸ βασιλόπαιδο τ' ἄλογό του καὶ ἀπ' τὴ βιά της νὰ μὴν τὴν προστάσουν ἔπεσε τὸ παπούτσι της μέσα στὴ γούρνα. Αὐτὴ γὰ νὰ μὴν ἀργήσῃ δὲν κατέβηκε νὰ τὸ πάρῃ, μόνο τάφισε κ' ἔφυγε. Πέρασε ὕστερα τὸ βασιλόπαιδο καὶ στάθηκε νὰ ποτίσῃ τ' ἄλογό του. Μὰ αὐτὸ δὲν ἔπινε μόνο γύριζε πίσω σὰν τρομασμένο. Κατεβαίνει τότε τὸ βασιλόπαιδο καὶ βλέπει στὴ γούρνα μὲς ἕνα παπούτσι ὀλόχρυσο. Τὸ παίρνει, τὸ δίνει σ' ἕναν δούλο του καὶ τοῦ λέγει: Πάρε αὐτὸ τὸ παπούτσι

καὶ γύρισε σ' ὅλον τὸν κόσμο, καὶ σ' ὅποιος πόδι ταιριάσῃ νὰ μοῦ τὴ φέρῃς καὶ θὰ τὴν πάρω νὰ τὴ κάνω βασίλισσα. Τὸ πῆρε αὐτὸς τὸ παπούτσι καὶ ἔρχισε νὰ πηγαίῃ σ' ὅλα τὰ σπίτια, μὰ σὲ καμιάς πόδι δὲν ταιρίασε, μόνο σ' ἄλλη ἔρχονταν στενὸ καὶ σ' ἄλλη φαρδύ. Σὰν πῆγε σ' ὅλα τὰ σπίτια, πῆγε ὕστερα καὶ σ' αὐτὸ ποῦταν τὰ τρία τὰ κορίτσια. Οἱ δὺ οἱ μεγάλες με λαχτάρῃ τῶθλαν, ἴσως καὶ τῶν ταιριάσῃ. Ἡ μικρὴ ὅμως δὲ τῶθλαζε, γιατί ἔξερε πὼς εἶταν δικὸ της καὶ θὰ τῆς ταιριάσῃ. Μὰ αὐτὸς ποὺ ἐγύριζε ἐπέμενε νὰ τὸ φορέσῃ καὶ αὐτὴ. Οἱ μεγάλες γελοῦσαν καὶ τὴν περίπαιζαν. Τὸ φόρεσε λοιπὸν καὶ αὐτὴ τὸ παπούτσι καὶ τῆς ἔρθε ἴσια ἴσια! Βάζει τότε τὸν κάμπο με τὰ λουλούδια, καθάλλικεῖται στὴ φάρα, καὶ πηγαίνει στὸ βασιλόπαιδο. Οἱ ἀδερφεῖς της σὰν εἶδαν πὼς εἶναι αὐτὴ ποὺ πῆγαίε στα πανηγύρια καὶ δὲν τὴ γνωρίζαν, μόνο θαρροῦσαν πὼς εἶναι βασιλοπούλα, πῆγαν νὰ σκάσουν ἀπὸ τὴ ζούλια τους καὶ δὲν ἔξεραν ποῦ τῆρρε αὐτὰ τὰ ρούχα. Σὰν τὴν εἶδε τὸ βασιλόπαιδο τρελλάθηκε ἀπὸ τὴ μορφή της. Τὴν πῆρε τότε κ' ἔκαμε μεγάλο καὶ πολὺ γέμο, καὶ σαράντα μέρες καὶ νύχτες ἔπαιζαν τὰ βιολιά. Τῆς ἄλλες δὺο τίς πῆραν δούλες μέσα στὸ παλάτι.

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Σὰν ἄρρωστα τρανιάφυλλα  
στολίζουνε τ' Ἀπόβραδου  
τὸ νυχτικὸ κρηββάτι.  
Καὶ σὲ χλωμὸ παλάτι  
τὴν αἰὸ δειλινὸ  
πεθαίνει μοναχό.

Σὰν μοναχὸς καὶ δόλιμπος  
με θλίψες σὴν καρδιά  
ἀργοπατῆ περῆφανος  
με ὄρη βασιλιά.  
ὁ Ἥλιος—καὶ σὰ πόδια του  
βουβὰ καὶ ἠσκιωμένα  
σουρλώνουν τὰ βουνά...

Κι ἀγάλι-ἀγάλι μιὰ Κορφή,  
ποῦ μέσ' τοὺς ἠσκιους γύρω  
ντυμένη με πορφύρα  
σεφάνι δόξας καὶ φωτιᾶς  
πλεγμένο μᾶνθια βυσοινιάς  
περῆφανα φορεῖ—  
Ἀγάλι-ἀγάλι ἠσκιώνει  
τὴ δόξα ἀπιθῶνει  
καὶ ἔρημη μοναχὴ  
μουνηώνει κ' ἡ Κορφή.

ΑΝΘΗ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΣΣΑ

φώναζες, καὶ ποῦ με τὴν Ἐλπίδα τονε σπρώχνουμε ὄζω «φύγε, καταραμένη, ἀπὸ τὰ μάτια μου καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσεις πιά ἐδῶ! Φύγε!» (Σιγανώτερα). Τὴ νύχτα ἔσπασε τὸ συρτάρι τοῦ γραφείου σου καὶ σὺ κλέψε κάτι λαχειοφόρες τῆς Ἐθνικῆς ποῦχες μέσα, ἴσαμε πέντ' ἔξη χιλιάδες δραχμὲς ἢ ἀξία τους, καὶ τὸ πρῶτ', δρόμο γὰ τὸ ἐξωτερικό... Πῆγε νὰ τελιοποιηθεῖ στίς σπουδὲς του ὁ ἄθροπος, μπορεῖ νὰ πῆγε καὶ ἀποσταλμένος ἐπίσημος τῆς φοιτηταρίας, νὰ φωτίσει τὴν κοινὴ γνώμη στὴν Εὐρώπη γὰ τὰ Βαγγελικά. Τώρα ἔφαγε, φαίνεται, τὰ λεφτά του καὶ μετάνιωσε. Ἐτσι εἶναι. Ἡ ἀπενταρία φέρνει καὶ τὸ μετανιωμό. Καὶ τοῦ λόγου σου ἔτοιμος νὰν τονε δεχτείε στὴν ἀνοιχτὴ σου ἀγκαλία. Μὰ θὰ σοῦ μιλήσω κ' ἐγὼ τώρα σὰν τὸν ἀδερφὸ τοῦ Ἄσωτου, μιὰ κ' ἔτυχε νᾶμαι σ' ἀλήθεια τέτιος ἀδερφός. «Νά, τόσα χρόνια σὲ δουλεύω καὶ ποτέ μου προσταγὴ σου δὲν παράβηκα, καὶ δὲ μοῦδωκες ποτέ μου ἕμένα γίδι νὰ ξεφαντώσω με τοὺς φίλους μου: μὰ μόλις ἔρθε ὁ γιός σου αὐτὸς ποὺ σοῦφαγε τὸ βιός με πόρνε, τοῦσφαζες τὸ θρεφτὸ μουσάρι...»

Ἡ ΕΛΠΙΔΑ (ποῦ ὄρα στέκεται στὴν πόρτα πίσω του, καὶ τὸν ἀκούει). Μοναχός σου μιλάς, Ἀποστόλη;

Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Μπα! Ἐσ' εἶς Ἐλπίδα;..

Μιλῶ με τὸν πατέρα...  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Σὲ καλὸ σου! Μὰ ὁ πατέρας κοίμαται ἀπὸ ὦρα! Δὲν κοιτάζει;..  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Κοιμάται; Δὲν τὸ κατάλαβα... Κ' ἐγὼ θαρροῦσα πὼς μ' ἀκούει.  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Καλύτερα ποῦ δὲ σ' ἔκουγε!.. Στάσου, θὰ κρώσει σιμά σ' ἀνοιχτὸ τζάμι... (Ζυγώνει τὸ γέρο-Σεβαστὸ καὶ τοῦ χουδεύει ἀπαλὰ τὰ μαλλιά). Πατέρα... αἶ, πατέρα!..  
Ὁ ΓΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΟΣ (μισανοίγαντας τὰ μάτια, σὰ σὲ ὄνειρο). Ἐσ' εἶσαι, Γιάννη μου; Ἦρθε, παιδί μου;  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Σήκω, πατέρα, νὰ πάμε στὴν κάμαρά σου νὰ γύρεις. Ὅθ κρώσεις ἐδῶ...  
Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Πάμε, παιδί μου.. Κι ὁ Ἀποστόλης;  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Ὁ Ἀποστόλης βγήκε ὄζω... Εἶχε κάπια δουλιὰ...  
Ὁ ΓΕΡΟ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ὁ καημένος! Καὶ τὸν πῆραν πολυῶρα! (Φεύγει ἀκουμπώντας στὸ μπράτσο τῆς Ἐλπίδας).  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (πάει καὶ ἀνοίγει ὅλα τὰ τζαμηλιὰ. Σκύβοντας κάτω σὸν κῆπο φωνάζει). Ἀντώνη!.. Ἀκουσε, Ἀντώνη!  
Ὁ ΑΝΤΩΝΗΣ (ἀπὸ κάτω). Τί θές, πατέρα;

Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Ἦρθε ὁ δάσκαλος;  
Ὁ ΑΝΤΩΝΗΣ. Πέρασε κ' εἶπε πὼς σὲ λίγο θὰ γυρίσει.  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Καλὰ! Πῆγαίε τώρα σκολειό! (κοιτάζει τὸ ρολοῦ του). Δὺο παρὰ δέκα ἡ ὦρα! (παίρνει ἀπὸ ἕνα τριπεζάκι μιὰ φημερίδα, ξαπλώνεται στὴν πολυθρόνα ποῦναι πλάι σὸ παράθυρο καὶ διαβάζει ἀπὸ μέσα του. Σὲ λίγο σιγολέει, ἀφίπνους τὴ φημερίδα νὰ πέσει χάμου). Πάλι διχλεύεται ἡ Βουλὴ! (περᾶνε λίγες στιγμὲς καὶ ξαναλέει ἡσυχᾶ, κουνώντας τὸ κεφάλι του). Ἐτσι θὰ δοῦμε καμὶά μέρα ξαρονικά πὼς διχλεύεται καὶ τὸ Κράτος!..  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ (ποῦ μπλῆνει κείνη τὴ στιγμὴ). Ἀκουσε, Ἀποστόλη...  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ. Τί τρέχει πάλι;  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Ἦρθε ὁ Γιάννης!  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (γελαστά). Καλέ, τί μοῦ λές! Αὐτὸς βρῖσκεται κάμω στὸ Βουκουρέστι. Δὺο μέρες εἶναι ποὺ πῆρε γράμμα του ὁ πατέρας ἀπὸ καί...  
Ἡ ΕΛΠΙΔΑ. Μὰ μὲ τὸ γράμμα ἔφυγε καὶ αὐτὸς γὰ δῶ. Ἐγὼ δὺο μέρες τώρα στὴν Ἀθήνα καὶ κρύβεται!.. Καὶ θέλει νὰ ἰδεῖ τὸν πατέρα...  
Ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ (γελαστά ἀκόμα, σὰ νὰ μὴν πιστεύει ὅ,τι ἀκούει). Γιὰ νὰν τονε δειρεῖ;  
(Ἀκολουθεῖ)

Κάτι σκέψες κακές που μούρχονται αυτή τη στιγμή δὲ σὺ τις γράφω, γιατί δὲν κάνει. Τὴν πλὴντά μας ἄς τὰ καμαρώνουμε μοναχοί μας κι ἄς μὴν τὰ βλέπει κι ὁ κόσμος. Χαρακτηῖρες! Χαρακτηῖρες! Νὰ τί λείπει ἀπὸ τὸ Ρωμιό καὶ νὰ τί πρέπει νὰ ποχτήσῃ, μὲ κάθε θυσία, ἡ Δημοτικὴ μας!

Δικός σου  
ΚΑΛΙΝΗΑΝ

Σημ. τοῦ «Νουμά». Μπορεῖ νάχει ὁ φίλος δικιο μπορεῖ νάχει κι ἄδικο. Δὲν ξέρουμε. Ἴσως ὅσοι δουλεύουν ἔτσι. σὰν τὸν Ἀντρέαδη, νὰ ποῦμε. ἢ σὰν τοὺς ἄλλους ποὺ ὑποστηρίζουν τοὺς διάφορους Σκόκου, νὰ δουλεύουν καλύτερα γιὰ τὴ Δημοτικὴ, καὶ μῆς οἱ ἀλόγιστοι καὶ μονοκόματοι νὰν τὴν πολεμοῦμε. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ μῆς ἀναγκάζει νὰ μὴ συμφωνήσουμε σὲ ὅλα ποὺ γράφει ὁ φίλτατος Κάλιμπαν.

**Ο,ΤΙ ⊗ ΕΛΕΤΕ**

Φανταζόμαστε τὰ γέλια ποὺ θὰ κάνει ὁ Ἀντρέαδης ἅμα θὰ διαβάσει.. τις νεκρολογίες του. Θᾶχει ὅμως καὶ τὴ γλυκεῖα παρηγοριὰ πὼς τὰ ἴδια ἔπαθε τώρα τελευταῖα κι ὁ ἴψεν.

— Μὰ τὸ νοστιμώτερο ἔβτανε ἂν τοῦ κάναμε καὶ τὸ μνημόσυνο ποὺ τὸ εἴχαμε δὰ κι ἀποφασίσει. Τὴ λεπτά ποὺ μάζωξε ἡ ἐπιτροπὴ θὰν τὴ φᾶμε τώρα στὴ γειὰ του!

— Μὰ τὰ λεπτά ποὺ θὰ ξοδιάσει τώρα ἡ Κυβέρνηση γιὰ τις διάφορες ὑπαλληλικὲς μεταβολὲς θᾶπρινε δέκα χιλιάδες ὄπλα γιὰ τὸ στρατό.

— Μᾶς τὰ γράφει ἕνας κύριος ποὺ ὑπογράφεται «Στρατιώτης» καὶ μᾶς λέει ἀκόμα πὼς «ἐκεῖνη ἡ Κυβέρνηση θᾶτανε στ' ἀλήθεια ἐθνικὴ, ποὺ θᾶρχότανε μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ μὴν κάνει καμιά ὑπαλληλικὴ μεταβολή». Τὸ ἴδιο λέμε κ' ἐμεῖς, μὰ ποὺ ἀφίνει τὸ ρουσφέτι!

— Ἄ διοριζότανε νομάρχης κάποιος κύριος, γνωστὸς γιὰ τὴ σβελοσύνη τῶ χειρῶν του, θίναρχίζόμαστε καμιά μέρα στὸ «Φονοπάζαρο» στὴ στήλη «Κλεψίς» νὰ γράψουμε πὼς κλέφτηκε κ' ἕνας ἀλάκατος Νομός, γιατί ὁ κ. Νομάρχης θὰ εἶταν ἱκανὸς νὰν τονὲ σβήσει δλωσδιόλου ἀπὸ τὸ χάρτη.

— Μιθθαίνουμε πὼς ὁ κ. Σκολάρης τῆς Πλάκας συσταίνεται στὰ μαθητοῦδα του νὰ μὴ διαβάσουν τὸ «Νουμά» καὶ νὰ διαβάσουν μοναχὰ τὸ «Ρωμιό». Δὲν ἔχει ἄδικο, γιατί ὁ «Ρωμιός» ὅπως κατάντησε μόνο ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ ἀξίζει νὰ διαβάζεται.

— Οἱ θεατρίνοι τοῦ Βασιλικοῦ ρηχτήκανε στὰ γερά τοῦ κ. Οικονόμου μὲ συκοφαντίες, κουτσομπολιές κτλ. Φυσικῶτατο, ἀφοῦ ὁ κ. Οικονόμου κοιτάζει τὴ δουλιὰ του καὶ δὲ θέλει νὰ παίρνει τὸ μιστό του χαράμι. Ἄ δὲ δούλευε καὶ λόγου του ὄλ' οἱ Ρωμιοὶ θὰν τονὲ θαμάζανε.

Ο ΙΔΙΟΣ

**ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ**

κ Ζ. Νάπαντήσουμε στὸ φιλολογικὸ Σαμψάκο γιὰ τις βρισιές του; Μὴ χειρότερα! Λυποῦμαστε μοναχὰ ποὺ ἀθρῶποι σὰν τὸ Φωτιάδη καὶ τὸν Ἑρταλιώτη ξεγελάστηκαν καὶ τοῦγραψαν κ' ἔτσι τοῦ δώσανε δικαίωμα νάπαντήσει καὶ νὰ βρῖσει. Ἄ ζοῦσε ὁ καημένος ὁ Lebesgue στὴν Ἑλλάδα ὄχι μόνο δὲ θὰ καταδεχότανε νὰ γράψει, κρίση γιὰ τὸ «Γύρο τῶν ορδῶν», μὰ θὰ σιχαινότουνα καὶ στὸ καλῆθι ἀκόμα νὰν τὸν πετάξει. — κ. Γουαν... Ὁ «Υἱὸς τῆς Ἐρήμου», μαθαίνουμε, μεταφράστηκε ἐπὶ δημοσιολογικὴ βαρβάρη, καὶ μεταφράστηκε ἐπίτηδες τόσο σκολαστικὰ γιὰ νὰν τονὲ σοχαθοῦν κι αὐτοὶ ἀκόμα οἱ καθαρουσσιάνοι, ὅπως κ' ἔγινε. — κ. Στ. Πέπ. Τὸ λάβαμε μὰ δὲν ἀδιάσαμε νὰν τὸ διαβάσουμε. Σ' εὐχαριστοῦμε. Ἄν εἶναι καλό, θὰ δημοσιευτεῖ.

**ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ**

Ἄπο Πέμπτη σὲ Πέμπτη

Ἐπουργὸς Ἐσωτερικῶν ὁ Ν. Καλογερόπουλος

Σκοτωμοί. Ἐπαρχίες 5.  
Δαβωμοί. Ἀθήνα 6, Περαιὰς 7 (καὶ οἱ ἑφτά τὴν ἴδια μέρα, τοῦ Ἀη-Σπιριδῶνα), Ἐπαρχίες 14.  
Κλεψίς. Ἀθήνα 8, Περαιὰς 5.

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ  
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1905**

**ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ**

Ταμείον } Ἐς μεταλλικόν  
          } » Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἴονικῆς Τραπεζῆς  
          } » Κερματικὰ » δίδραχμα καὶ μονόδραχμα  
Ἐξωτερ. λογαριασμοί. (Ἀντίτιμον μεταλ. εἰς Τραπ. τὸ ἐξωτερικόν  
(Προῖον ἐκδοθέντος Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλ. Σι-  
δρ. 4 ο]ο τοῦ 1902  
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφ. τραπ. γραμ.  
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων  
Ἐντοκα γραμμ. Ἑλλ. Δημ. εἰς Τραπ. γραμμάτια  
Ὀμολ. Ἐθνικῶν δανείων (Εἰς χρ. δρ. 23,768,607.75  
( » τραπ. γραμ. » 28,898,525.—

Προεξοφλήσεις  
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων  
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]ομοὶ ἐπ' ἐνεχύρω χρηματογρ.  
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρω ἐμπορευμάτων  
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]ομοὶ ἐπὶ ὑποθήκη  
Δάνεια εἰς δῆμους λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα  
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας  
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ ἐκ γραμ. Πρ. Τραπ.  
Ἡπειροθεσσαλίας

Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἐταιρίας  
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης  
Ὀμολ. λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ. τῆς Ἑλλάδος; 2 1)2 ο]ο εἰς τρ. γρ.  
Καταστήμ. Τραπεζ. καὶ κτῆμ. ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων  
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλῆς  
Ἐξοδα ἐγκαταστ. (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζ. γραμματίων)  
Διάφοροι λογαριασμοὶ  
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ  
Λογαριασμοὶ ἐξαγ. συμμετοχῆς Κυβερνήσε. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμμ.  
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας  
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπ. γραμμάτια  
Διάφορα

30 Νοεμβρίου 1905	31 Ὀκτωβρίου 1905
3,109,430.65	2,901,886.33
161,960.—	133,445.—
1,064,758.—	1,468,532.—
27,071,025.79	26,115,120.62
14,529,787.83	15,775,974.83
67,778,575.42	68,278,575.42
10,500,000.—	10,875,000.—
500,000.—	
	52,667,132.75
	23,583,780.60
22,893,885.06	2,238,821.70
2,793,652.32	11,545,257.91
11,952,212.76	2,259,589.35
2,925,150.53	55,367,029.74
55,563,416.27	42,735,040.74
42,562,73.24	9,891,068.64
9,796,749.30	
	5,365,225.02
5,08,171.—	4,159,445.70
4,159,445.70	1,500,000.—
1,500,000.—	1,825,200.—
1,819,725.—	8,228,459.88
8,294,043.66	2,485,193.41
2,612,318.58	1,635,462.41
1,610,504.71	2,124,367.30
2,437,583.79	6,255,762.—
2,033,126.70	
1,648,640.—	1,648,640.—
1,200,000.—	1,200,000.—
450,000.—	450,000.—
905,713.27	601,423.33
<b>359,609,202.33</b>	<b>363,914,398.31</b>

**ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ**

Μετοχικὸν Κεφάλαιον  
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια  
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :  
I Διὰ λ]ομόν τῆς Κυβερνήσεως δρ. 67,778 575.42  
II » » Τραπεζῆς 49,060,521 32  
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα  
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν  
Καταθέσεις ἄνευ τόκου  
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι  
Μερίσματα πληρωτέαι  
Καταθ. Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' νόμον  
Διεθν. Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ]ομὸς καταθ. ἐκ δημ.  
ὑπεγγ. προσ. (Εἰς χρυσ. δρ. 902,942.41  
( » τρ. γρ. » 7,974,711.28

Ἐπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν  
Ἐπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια  
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν  
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζ. γραμμάτ.  
Ἐντ. κατὰθ. Δημ. εἰς χρ. διὰ τὴν κατασκ. Σ. Π. Δεμερλή-Συνόρ.  
» » » » τραπ. γραμμάτια  
Καταθ. ἐντοκοί.  
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπεζῆς 3 ο]ο εἰς χρ.  
» » » » 2 1)2 ο]ο εἰς τρ. γραμ.  
Ἐπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπεζῆς 3 ο]ο εἰς χρ.  
» » » » 2 2 1)2 ο]ο εἰς τρ. γραμ.

Καταθέσεις Ταμειουτηρίου  
Διάφορα.

20,000,000.—	20,000,000.—
13,500,000.—	13,500,000.—
116,839,096.74	122,571,651.24
10,500,000.—	10,875,000.—
4,111,778.29	4,220,544.70
10,149,887.04	9,903,920.74
1,140,76.261	894,294.14
272,385.—	383,120.—
283,749.94	283,749.64
8,877,653.42	7,128,558.59
292,570.35	65,078.15
242,177.35	270,233.65
179,833.27	576,540.67
10,701.48	10,701.48
14,529,787.83	15,775,974.83
1,468,901.21	284,317.21
80,697,465.31	80,769,668.71
45,459,810.—	45,459,810.—
20,490,500.—	20,490,400.—
1,131,78.—	1,209,530.—
78,000.—	78,000.—
5,084,752.17	4,880,970.01
4,267,612.32	4,277,334.21
<b>359,609,202.33</b>	<b>363,914,398.21</b>

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Δεκεμβρίου 1905

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου  
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΗΣ



ΨΥΧΑΡΗΣ

# ΑΠΟΛΟΓΙΑ \*

36.

## Γραμματική και γλωσσολογία.

Νομίζω πως εΐτανε αναγκαίο νὰ ζετυλιχθῆ φαρδιά πλατιά τὸ μακρινὸ καὶ κάπως βραχέτῳ ῥηματικὸ παραδειγμα. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε καὶ πάλι· μὰ δὲν τὸ κάνω γιὰ δικό μου ῥαχάτι. Ὅλα δὲν παρουσιάζουνε τόσες δυσκολίες, δὲ χρειάζονται καὶ τόσα τσόλια. Εἶναι πολλὰ πῶ ἐφοκλή. Ἐννοεῖται πὼς σὲ τέτοια δουλειὰ πρέπει νὰ ξεχνῶμε τὰ γούστα μας καὶ τὸν ἑαυτὸ μας, γιὰ νὰ συλλογιστοῦμε τὸ ἔθνος. Πρέπει κάπως νὰ ξεχάσουμε καὶ τὴ γλωσσολογία. Ὁ γλωσσολόγος ὅπου ἀκούει τύπο, τὸν ἀρπάζει, γιὰτὶ ὁ καθένας ἔχει τὴν ἐπιστημονικὴν του τὴ σημασίαν, ἔχει τὴν ἀξίαν του χρωστοῦμε ὅμως νὰ κάνουμε τώρα ἔργο γραμματικῆς, κ' ἡ γραμματικὴ κανονίζει, ἐπειδὴ καὶ διαλέγει. Μπορεῖ νὰ μοῦ ἀρίστη ἔξαρνα, μπορεῖ νὰ μοῦ χτυπήσῃ ὁμορφα στάφτι ὁ τύπος ἀμάξια, ὄν. ἡ αἰτ. πλ. τοῦ ἀμαξιοῦ. Λέγεται, δὲν εἶναι ζήτημα· γιὰτὶ νὰ μὴ γραφῆ κιόλας: Μοῦ καπνίζει ἔτσι ἐμένα· καθίζω λοιπὸν τὸν τύπο καὶ στὸ χαρτί. Πρέπει ὅμως νὰ συχαστῶ καὶ πὼ θὰ μὲ πᾶν, γιὰτὶ ἂν παραδεχθῶ τἀμάξια, παραδέχτηκα συνάμα καὶ μιὰ ὄν. αἰτ. τοῦ ἐν. ἀμάξιο, πὼ δὲ μοῦ κάπνισε διόλου, ὅταν ἔβαλα τἀμάξια, μὰ ὁ πλ. ἀμάξια δὲν μπορεῖ νᾶχη ἄλλο ἐνικό ἀπὸ ἀμάξιο. Κι ὡστόσο ἀδύνατο νὰ διδάξω στὴ γραμματικὴν μου πὼς τὰ οὐδέτερα μὲ -ο ἔχουνε πληθυντικὸ μὲ -α καὶ πὼς τὰ οὐδέτερα μὲ -ι ἔχουνε -ια στὸν πληθυντικὸ, ἀφοῦ τἀμάξια, μὰζί τους τὰ κορίτσια, τὰ παιδιότσια, τὰ περσέκια, τὰ τριπέτσια καὶ χίλια τέτοια, δηλαδὴ μὲ σ πρὶν ἀπὸ τὸ -ια, ἔχουνε α στὸν πληθυντικὸ, ἐνῶ ἔχουνε στὸν ἐνικό τους ι. Σὰ διαλέγει, δὲ διαλέγει ἕναν τύπο μονάχα· τὸν ἀκολουθεῖ κι ὁ γείτονάς του. Ἐρχεται κατόπι του καὶ ἡ σειρά. Ἡ ὄνυμαστικὴ ἀθροπότη μου φαίνεται ἀπλότερη καὶ μένα, μοῦ στρέγει περισσότερο ἀπὸ τὴν ὄνυμαστικὴν ἀθροπότην σπουδαῖο μάλιστα πὼς εἶναι ἡ κατάληξιν δημοτικώτερη, γιὰτὶ ὁ λαὸς νιότη ζέρει, δὲν ζέρει νιότητα. Ἡ κατάληξιν -τη-α καθάριος δασκαλισμός, πὼ τίς λέξεις ἐκείνες πὼ φτειάνομε ἴσυχια στὸ γραφεῖο μας, ὅπως εἶδαμε πῶς ἀπάνω καὶ τὸν Ηιοθεωῖονα. Ὡστόσο ἡ ἀθροπότη καλλήτερον μόνη ἀφτῆ σοῦ δίνει καὶ πληθυντικὸ, ἀθροπότητες, πιθανότητες, φροδότητες κτλ. ἀθροπότητες, φροδότητες, κάπως δύσκολο νὰ γράψουμε ταυριάζει στὰ τέτοια νὰ φανῶμε καὶ συμβαστικοί· τὸ εἶπαμε κιόλας, τὸ θυμίζουμε καὶ πάλι· αὐτὸν ἡ καθαρῆβουσα συνηθίζει κανέναν τύπο πὼ εἶναι, πὼ ζέρομε πὼς εἶναι δημοτικὸς, σωστὸ καὶ μεῖς νὰ παραδεχτοῦμε τὸν ἴδιο, ἀντὶς νὰ παραγυρέβουμε ἔξαρνα δημοτικώτερους τύπους», ὅπως λένε τὰ *P. u. M.*, Β' σ. 2. Ἡ ἀρχὴ ἀχαμνὴ δὲν εἶναι δὲν πειράζει νᾶχουμε πλάγι πλάγι μὲ τὴν ἀθροπότη καὶ τὸν πληθυντικὸ τῆς νιότης, οἱ νιότες (ἄλλο τὰ νιάτα), γιὰτὶ ἐδῶ τὸν τύπο ἐσὺ δὲν τὸν ἔφτιασες, τὸν ἔμαθες ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τὸν κλίνεις καθὼς θὰ τὸν ἔκλινε κι ὁ λαὸς. Ἐσὺ διάλεξες μονάχα,

\*Κότταξε φύλλα 171, 172, 173, 174, 175, καὶ 176.

διάλεξες γιὰ νὰ κάμης γραμματικὴ ὅσο γίνεται πῶ ἐφοκλή, ὅσο γίνεται πῶ χρησιμὴ στὰ παιδιὰ.

37.

## Νιότη καὶ κοινή.

Σὲ κάμποσα ὅμως πρέπει νᾶχουμε τὸ νοῦ μας, μήπως ἡ καθαρῆβουσα μὲς τὰ στρεβλώσῃ, ἐπειδὴ τοῦ λόγου τῆς δὲν ξέρω πὼς τὰ καταφέρνει, μὰ πάντα ἡ τὰ χαλνᾷ ἢ τὰδυνατίζει καὶ τὰρῶστίζει μὲ κάτι ε, ὅταν ἐμεῖς δὲν ἔχουμε—λ. χ. ἐλέγαμε—ἢ ὅταν ἔχουμε ο ἀντὶς ε, ὁμπρός, ὄξω, πὼ τὰ κάνει ἀνοστα ἐμπρός ἔξω—ἢ μ' ἕνα ι, ὅταν ἐμεῖς ἔχουμε τὸ ε—πλερώνω, ξερός, πὼ ἴσυχια δὲ βρῖσκει ὡσπου τοὺς ξαναβάλλῃ τὸ ι, πληρώνω, ξερός—ἢ κάποτες καὶ μ' ἕνα ο, ὅταν ἐμεῖς ἔχουμε ου, πὼ τὸ εἶδαμε καὶ στὰ ῥήματα, ὅπου ὁ σωστός τύπος γράφοντε—γιὰτὶ γράφοντε δὲν ὑπάρχει—ἀπαραίτητο ἀντίχτυπο ἀκούει στὸ πρῶτο πρόσωπο γράφουμε. Θυμοῦμαι τί παράξενη ἐντύπωση πὼ μοῦ ἔδωκε στὴν Πόλιν, στὰ 1886, κάποιος φίλος μας μιὰ μέρα πὼ μοῦ μίλησε γιὰ τὴ *Ραιδεστό*. Ἀμέσως κατάλαβα τί τρέχει· ὁ ἄθροπος γύρεβε νὰ μοῦ δείξῃ ἐμένα τὸν Ἑβρωπαῖο, ἐμένα τὸν καθηγητῆ, πὼς γινώριζε τὸν τύπο τὸν ὀρθό, πὼς δὲν ἔλεγε ἀφτὸς μὲ τοὺς χυδαίους τῶραϊο, ἂν καὶ χυδαῖο, *Ροδοστό*. Μικραίνανε, στενέβανε τὰ χεῖλη του, ἐνῶ τὸ πρόφερονε, καὶ τὸ κερῶρωνε. Λυπήθηκα τρομερὰ τὴν καθαρῆβουσα ἐκείνη τὴ μέρα· τώρα συλλογιόμην καὶ τὴ δημοτικὴν, πὼ χρεῖς μας νὰ τὴ γλωσσώσουμε ἀπὸ τέτοιες μικροκεφαλίες, μικροπρέπειες καὶ στενοστομίες. Μέσα στὰ γενικὰ καὶ πανελλήνια πὼ εἶπαμε εἶναι καὶ τὸ ο στὸ ὄξω καὶ στὸ ὁμπρός· δὲν εἶναι μάλιστα τὸ μόνο στὸ εἶδος ἀφτὸ ἀντίλαλο στὴν πρώτη συλλαβὴ βάζει συχὰ ἢ δέφτερη καὶ σ' ἄλλα φωνήεντα λ. χ. στὸ κοινὸ μας τὸ ἀπάνω κτλ., κ. *P. u. M.*, Β' 169. Παρρητήθη κιόλας πὼς σὺν πάει ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὴ δέφτερη στὴν πρώτη συλλαβὴ, δηλαδὴ τὰν ἀνεβαίνει, ἀντὶς νὰ κατεβῆ ἀπὸ τὴν πρώτη στὴ δέφτερη, μ' ἄλλα λόγια, σὺν ἔχουμε ἀπανώδρομη, ὅπως εἶπαμε, ἠχοταιριαξιά 1), τὸ γενόμενον ἀφτὸ σημαίνει λαὸ ἔξυπνο, λαὸ πὼ προδίδει, πὼ προακούει, τὰν προτιμάτε, πὼ ὁ νοῦς του δουλεύει, γιὰτὶ προτοῦ βγάλῃ ἀκόμη τὸ δέφτερον φωνήεντο—ἐπάνω—τὸ νοιώθει κι ἀπὸ τὴν πρώτη συλλαβὴ, τὸ προφταίνει πρὶν ἀκόμη τὸ ξεστομίση, σοῦ τὸ ταυριάζει ἀμέσως—ἀπάνω—ἐνῶ ἄλλοι λαοί, ἔξαρνα οἱ Τούρκοι, μὲ τὴν περιέργη τὴν ἠχοταιριαξιά τους ἀπὸ τὴν πρώτη στὴ δέφτερη συλλαβὴ γιὰ τὰ φωνήεντα καὶ γιὰ τὰ σύφωνα (κ. *P. u. M.*, Β' 337 κ. ἀκ.), δείχνουνε ἔρηγτα στὰ νοερά τους τὰ κινήματα. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἂν εἶναι ἀληθινὸ τὸ συμπέρασμα—μήπως κ' ἢ ἔρηγτα δὲ δείχνει μυαλό;—μὰ ὁ νόμος ἀξιομελέτητος, πολύτιμα τὰποτελέσματά του καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ, πὼ ἀπαντοῦνε τὴν ἴδια γλωσσικὴ ἐνέργεια σὲ τύπους διαφορετικούς κ' ἔτσι τοὺς συνδέει πῶς ἐφοκλή τὸ κεφαλακί τους κ' ἡ γραμματικὴ τους.

Τέτοιους ἀντίλαλους μάλιστα τόσο περισσότερο τοὺς θέλει τὸ παιδί, μὰζί του καὶ τὸ ἔθνος, πὼ εἶναι στὴ γλώσσα του, ὅπου θαρῶ κι ἂν τὴν ἀκούσης. Ἐδῶ σφύρει νὰ μελετοῦμε καὶ τίς ντοπιολαλίες. Ἀπὸ τὰ διάφορα τὰ ντόπια καταλαβαίνουμε ποῖος νόμος εἶναι ἢ δὲν εἶναι κοινός. Στὴν Ἁγία Μαύρα, ἕνας χωρικός μου εἶπε μιὰ μέρα τὸ ἴσυχος μὲ δὺ συνέχικα ο, ἴσυχος. Σπουδαῖο τὸ λάθος, ἐπειδὴ βλέπουμε πόσο ἀγαπᾷ ὁ Ρωμιὸς τὴν ἠχοταιριαξιά, πόσο τοῦ γμιρίζει τῆφτι, ἀφοῦ στὸ ἴσυ-

1) κ. Essai p. 295, 335.

χος τὴν εἶχε κιόλας μὲ τὰ δὺ πρῶτα: (ἡ-υ), δὲν τοῦ ἔφτασε ὅμως, τοῦ φάνηκε σὰ βουβή, τὴν εἶκαμε πῶ ἀνοιχτόστομη ἀκόμη μὲ τὰ δὺ τὰ ο, καὶ πάντοτες ἀπανώδρομη. Ὁ τύπος μὲς δείχνει κι ἄλλο, πὼς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνταιριάζονται μονάχα οἱ δὺ πρῶτες συλλαβές, ἢ δέφτερη μὲ τὴν πρώτη, συνταιριάζεται κ' ἡ τρίτη μὲ τὴ δέφτερη. Καὶ ποῖο τὸ συμπέρασμα; Ὅθ ῥωτήσῃ ὁ σοφιστής. Ἡ δὲ θὰ ῥωτήσῃ· παρὰ θὰ τὸ φωνάζῃ πὼς ἐμεῖς ἀπορρῶσαμε τώρα νὰ γράφουμε ἴσυχος, ἐπειδὴ κ' εἶναι πῶ κανονικὸ. Δάσκαλε, φρόνιμα θὰ κάμης νὰ μὴ χαλνᾷς τὴ γλώσσα σου· ἐμεῖς δὲ χαλνοῦμε τὴ δικὴ μας· μελετοῦμε καὶ συγκρίνομε. Γι' ἀφτὸ εἶμασθε καὶ ἴσυχος. Ἀπὸ τὰ ντόπια βγαίνει ἔξωτερα καὶ τὸ σωστὸ νόημα τῆς κοινῆς, ὁ σωστός τῆς ὁ τύπος. Ἐκεῖ πὼ ἔχουμε τὰ ἠχοταιριασμένα τὰ κοινὰ, πρέπει νὰ τὰ φυλάγουμε· φυλάγουμε σὲ μιὰ λέξη, σ' ἕνα ὄξω, σ' ἕνα ὁμπρός, καὶ σὲ ὅσα συνηθίζουμε στὰ γραφτά μας—πὼ μπορεῖς, δάσκαλε, καὶ νὰ τὰ διαβάξῃς—φυλάγουμε τύπους ὅπου συγκεντρώνεται ὅλος ὁ ἑλληνισμός.

38.

## Νόμος καὶ τρόπος τοῦ νόμου.

Ἡ κοινὴ χρῆση, θαρῶ, καὶ τὰ βιβλία μας (κ. λ. χ. τί λέμε στὸ *Ρω. Θέ. Α'*, 66, γιὰ τὸ ἔσοχῃ, ὄξω, ἔσοχῃ), θὰ δείχνουνε ποῖους ἀπὸ τοὺς συνταριασμένους τύπους μὲς εἶναι δυνατὸ νὰ παραδεχτοῦμε, καὶ γι' ἀφτὸ δὲν ἔχουμε ἀνάγκη νὰ ζετᾶσουμε τὸ ζήτημα. Ντόπια τέτοιου εἶδους ὑπάρχουνε πολλὰ (κ. *Et. n.* σ. 47-50· *P. u. M.*, Β' 24, 1, 169 καὶ 169, 1 κτλ. κτλ.) ἀξιαπλωμένοι, δραπάνι, μαραγκουλία (=μελαγκουλία), ἀλάδι, κλάφριαν, ἀρφανός, ματαχός, ἔδῶ (=ἐδῶ), ὄροξη, κερκεῖ (κεριακῆ), ἔνερο, ἀθροῖπου λουτουργεῖ, τσουροῦ· εἶμανα (στὴν Πόλιν, ἀπὸ μιὰ Πολίτισσα). Ἐμεῖς γράφουμε ὅπως λένε, γράφουμε δηλαδὴ τὰ γνωστὰ σ' ὅλους, ἔξαρνα, ἀπάνω, ἀντάμα ἀχνόρια, ξελαγιάξω, ὄξω, ὄχτρος (κι ἀπὸ κεί ὄχρητα), ὄμορφος, ὄμπρός, τέσσερις, λουλοῦδια (=λελοῦδια), σουσουράδα. Γράφουμε κι ἀξιαδέφρη, προτιμώτερη ἀπὸ τὴν ξαδέφρη, γιὰτὶ καὶ μὲ α τὴν ζέρομε ὅσο χωρὶς α, πάει ὠραῖα καὶ μὲ τᾶλλα. Ἡ καθαρῆβουσα μὲς παίρνει κάποτες ἕνα δὺ ἀπὸ τὰ δημοτικὰ μας τὰ κανονισμένα, πότε τὰ μεταφράζει, πότε δίχως κίτλια τὰ χαλνᾷ. Χάλασε τὸ ὁμπρός· τὸ ἔξαρνα τὸ μεταφράσῃ τῆς ἀλλήσης τὸ νόημα—τὸ ἔξαρνα συχουσημαίνει λόγου χάρη, μὰ νόμισε πὼς ἔπρεπε νὰ τὸ πῆ ἀλλιῶς, κ' ἔτσι βγῆκε τὸ αἴφνης, πὼ κατάντησε ἀηδία. Ἐμεῖς θὰ σεβαστοῦμε τὴ γλώσσα τὴν κοινὴ καὶ τοὺς νόμους πὼ μὲς οκνερώνει.

Σημαντικὸ εἶναι ὡστόσο γιὰ τὴ γραμματικὴν μας, γιὰ τὰ παιδιὰ—καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους—σὺν ἀπαντοῦμε κανὸνα πὼ κανένα ἔχουνε ὡς κ' οἱ ἐξαιρέσεις του. Γιὰ τοῦτο, σωστὸ μοῦ φαίνεται νὰ πληθαίνουμε στὰ γραφτά μας τοὺς τύπους ὅπου τὸ ἄτονο ι (ι, η, υ, ει, οι, με κατωπινὸ ρ γίνεται ἄτονο ε· ι) παίρνουμε πρῶτα πρῶτα, ἐννοεῖται, τὰ γνω-

1) Ἀσυλλόγιστα ὄξω, διόλου καὶ βιαστικὰ ὁ κ. Χατζηδάκης (*Einleitung*, 333), χωρὶς κανὸν νάναφέρῃ τὰ κυριώτερα τὰ παραδείγματα, πάει· κι ἀνακατῶνει τὸ νόμο τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ι μὲ κατωπινὸ ρ καὶ τὸ νόμο τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ι μὲ κατωπινὸ λ, πὼ μῆγε κοινός εἶναι· σὺν τὸν πρῶτο μῆτε τὴν ἴδια δύναμη ἔχει. Καμώνεται δηλαδὴ πὼς κ' οἱ δὺ νόμοι στέκουνε στὸ ἴδιο ποδάρτι, γιὰτὶ ἐμεῖς κι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀρχῆς, προσέξαμε, ὅπως τὸ ἔθελε ἡ γλώσσα, σὺν πρῶτο κ' ἔχει στὸ δέφτερον. Προσωπικὸι λόγοι σὲ ἀντικείμενα ἐπιστημονικά, πὼ χαλνοῦνε καὶ τὴ γλωσσολογία τοῦ γλωσσολόγου κ. Χατζηδάκη. Προσοχὴ σὲ τέτοιον μέθοδο ἀδύνατο νὰ δώσῃ ἀναγνώστης σεβαστός.

στά δημοτικά και κοινά μας άγιοκέραι, άγερσ (περιττό λοιπόν τὸ άγιουρο), γεράζω, γεράματα, γέρνω (γύρω, από τὸ άττονο έγυρα), γερός, δέρω, θεριακή, θεριέβω, θεριό, κολιτριόμι (τῶχει με ώραίο μεταφορικό νόημα ὁ Παλαμάς, 'Ασ. Ζ., 30), κερένιος, κερί, κέρινος (ἀπό τὸ κερί, πού είναι άττονο), κερόπητα, κερώνω, μάγερσ, μαγερείο, μαγέρισσα (έξαιτίας τοῦ μάγερσ), μερί, μεριήγκι, μεροτίνα (πὸ κανονικό λοιπόν ἀπό τὴ μυριά), νερό, νοσερός (Βλάχου Λεξ.), ξερός, πιερίδες, πίερο (πίτουρο, Καρκ. 'Αρχαιολ. 130· μὰ περιττό), πλερώνω (καὶ πλέρωσα), σερβανί (τὸ τούρκικο είναι e h i r v a n i, με i), σερμαγιά, σερματένιος, σεράρι, σιδεριά (Νουμάς, 137, σελ. 7, στ. 3, έπ.), σιδερο, σιδερώνω (καὶ σιδέρωμα), στερέβω (ἀπτερέφιος), χερομέρι, χεροφτια (χερόχτια Ταγκ. Ζ. κ. Π., 53). "Οξω ἀπ' άφτά, παραδεχτήκαμε ἢ τουλάχιστο νόμισα φρόνιμο νὰ παραδεχτώ και κάτι άλλα, ἢ πὸ τῶκουσα ὁ ίδιος, μὰ πὸ ἴσως πολὺ συνηθισμένα δὲν είναι, ἢ πὸ γραφίκανε ἀπὸ τοὺς δικούς μας, ἢ πὸ έφκολα ταιριάζουσε με τοὺς προηγούμενους ἢ πὸ λέγονται και δὲν καθιερωθήκαμε ἀκόμη ἀπτερος (Παλαμάς, 'Ασ. Ζ., 93, έπλευρ., 200), ἀφερημάδα και ἀφερημέιος (πὸ μερικοί άδικα τὰ γράφουσε με ai, άφαιρ., ἐνὼ είναι ἀπὸ τὸ δασκάλικο ἀφηρημένος· ὁ διαιρεμένος άλλο πρῶμα, μορφωμένο κατεφτείας ἀπὸ τὸ διαιρῶ), ερωόγερσ (Καρκ. 'Αρχαιολ., 168· μαζί με τὸ ερωόγερσ, και τὸ χερόγερσ, και τὸ μεταχερίζουμαι, χερονομία, πὸ με τὴ βοήθεια τοῦ χερσιού ερχονται περίφημα· τὸ χερόγερσ, και ὁ Καρκιθίτσας τὸ γράφει), ζωεράδα (ὑπάρχει και ζωερός, Νουμάς, 135, 7, 2· τὸ βάζει ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης παντοῦ· στὸ Ταξίδι μου ἀκόμη δὲν τῶλλαξα· ζωηρός λέμε στὴν Πόλη, τὸ λένε και στὴν Ἀθήνα, ἐξαιτίας τοῦ τόνου τῆς ὀνομαστικῆς ζωῆ, πὸ ὁ ζωηρός τῶ θυμίζει, ἐνὼ ἡ ζωεράδα στέκει κάπως πὸ μακριά στὴν ἀντίληψή μας), κερῶ (κανονικός, ώραίος τύπος πὸ συνηθίζεται σὲ πολλὰ μέρη, πὸ πρέπει μάλιστα νὰ τὸν παραλάβουσε, γικτι πᾶσι με τὴν κερῶτσα, τὴν κερῶτσα ἢ κερῶτσοιῶ—πολιτικό τὸ δέφτερο— με τὴ νοικοκερά, νοικοκερέβω, νοικοκερείο), κεριακή (ἀπὸ παιδί έτσι τὸ ξέρω), κλερονομιά, κλερονόμος (πὸ ἀκούγονται), ξεμυστερέβουμαι (Ταγκ. Ζ. κ. Π., 44· ποτέ μου ἀλλιῶς δὲν τῶβαλα), περεσία, περέτης (άθηνάικα), περπολικῶ (Νουμάς, 137, 4, 1), πλεροφορία, πλεροφορῶ (καθὸς και ὁ ἀπτερος· ἀνάλογο και με τὸ πλερώνω· γιὰ τοὺς ίδιους λόγους και συμπλερώνω), σκληράδα, σκληραίνω (κ. πὸ κάτω), φιλάγερσ (κ. πὸ κάτω), χερότερος (κ. Thumb, Hand b. d. n gr. Volksspr., 1895, σ. 5)· ἐνοεῖται, μπορούμε πολὺ έφκολα κάποτε νὰ συμμορφώσουσε και κάμποσους δασκαλισμούς με κάποιους τύπους ἀπ' άφτους πὸ καταλογίσαμε· τὰ γεράματα, τὸ γεράζω, λ. γ., ἄς άφίσαμε πᾶσι και τὸ γέρο, μᾶς δίνουσε τὸ δικαίωμα νὰ γράφουσε γεραλέος, ἀν τὸ χρειαστούσε, γερατῶ, γεροκομῶ, γεροκομῶ, γεροτρόφος, γεροτροφῶ (πὸ σωστὸ δημοτικῶ θῶτανε γεροθρόφος, γεροθροφῶ, ἐπειδὴ θροφῆ, θρέφω, θαφῶ είναι τὰ καθάρια δημοτικά), κτλ. κτλ. Τὸ μέτρο και ἡ πράξη θῶ μᾶς δείξουσε και τῶλλα.

Ἐπάρχουσε ὅμως κ' ἐξίχιστες ἀρκετίες. Ἄς τις ἀραδιάσουσε και τοῦτες· άγκυρα, άμοιρος (κακόμοιρος, καλόμοιρος), άπειρος, Ἀργυρή, άργυρός, άργυρώνω, άστηρός, βιράρω. Βιργινία, βούτυρο, βυροιά, γυρέβω, γυρισμός, γυριστός, γυριστός, έγυρα, έδειρα, ερωήνη, επιχειρήματα, έσυρα, Ἡπειρο, κηρόγγω, κυρία, κυριέβω, κυριός, κυριώνω, λυπηρός

(κ. λυπερός, Νουμά, 163, σ. 10, στ. 2 και Ἄστυ, 29 τοῦ Σταθού, 1905, 1, 5), μάρτυρας, μιρί (τὸ μιρί τὰ πῆρε, τὸ μιρί, δηλαδὴ πρῶμα τῆς κυβέρησης, τὸ δημεμένο), μοιραδικῶ (Νουμάς, 137, 3, 2 έπ.), μοιράζω, μοιρασιά, μυρίζω, μυριακά, μυριόπλουτος (και ὅλα τῶλλα με τὸ μυριο-), μυρωδιά, μυροί, μυροιά, μυροίζω, ὄνειρο, πειράζω, παερνί, πηρόνι, πονηρός, πυρωμένος, πυρώνω κτλ., πυροβολικό, σειρά, σειρήνι, σιρίγκα, σιρόπι, σκληρός (κ. πὸ κάτω), σμυρίλι (και σμερίλι), σπυρί, σπυρόνι, σπυρίζω, σφυρί, σφυρίζω (σφυριγματικά κτλ.), τηράζω, τηρῶ, τηράντα, τηριίζω, τηρίρι, τηριίζω, τσιριμιόνιες, τολμηρός, τυραγνῶ, τυραννία, τυράζω (τυχαίνει νὰ τὸ γράφουσε, μᾶ... σπάνια), τυρί, τυρινή, τυράγαλα, φυλαργυρία, υδροάργυρος, χηριός (κ. π. κ.), χοιρινά.

Τί λόγο εχουσε άφτά; Ἐχουσε ὅλα τους θαξῶ ἢ τὰ περισσότερα.

Πολλὰ είναι δασκαλισμοί, κ' έτσι βαστοῦνε ἀκόμη τὸ ἀπὸ τὴν καθαρῶτσα, ὅταν τῆς τὰ δανεζοῦμαστε· άπειρος, άργυρός, άργυρώνω, άστηρός, ερωήνη, κυριός, κυριώνω, λυπηρός, μάρτυρας, μυριόπλουτος και ὅλα τὰ μυριο-, πονηρός, πυρωμένος, πυρώνω, πυροβολικό, σειρά, σκληρός, τολμηρός, τυραννία—έτσι και τὸ τυραγνῶ, τυράζω, υδροάργυρος.

Μερικά θέλουσε ιδιαίτερα ζέταση· τὸ κυριός και τὸ κυριώνω λέγονται και με τὸ e, κερῶ σιοιχεῖα, δηλαδὴ τυπογραφικά (στὴ Σύρα)· λοιπόν μπορούσε νὰ τὸ προτιμήσουσε· ὁ σκληρός τὰ νὰ μὴν είναι ἀκέραιο δημοτικῶ τὸ καθαρῶ δημοτικῶ μοιάζει νὰ είναι ιτοῦρος, ξένο πὸ σώζει τὸν κανόνα και πὸ τὸ λέει πολὺ ὁ λαός· λέει ὅμως και σκληράδα, πὸ τῶφτειασε ἀπὸ τὸ σκληρός, γιὰ τούτο και τὸ κανόνισε, και ὅπως συχνοτυχαίνει, κανόνισε μόνο τὸ παρῶγωγο, ξεχώνοντας τὴν παρῶγωγῆ· σ' ένα μεσαιωνικό κείμενο (Cyril. 76. 10) βριτκαται και σκληροσύνη· θῶ βριτκαται και σκληρός,—πὸ ὡς τῶρα δὲν τόλμησα νὰ τὸ γράψω και μπορεί νῶχω ἄδικο.

Κι άφου μιλοῦμε γιὰ τόλμη, ὁ τολμηρός στὴ γλώσσα μας δὲν κάνει· κάνει ὁ τολμηρός πὸ i με κατοπινῶ δὲν εχει. Ἐτσι και ὁ λυπηρός, πὸ είναι τὸ καθαρῶ δημοτικῶ μας. Ὁ υδροάργυρος λέγεται και γιάργυρο· μὰ θαξῶ πῶς πρέπει νὰ κρατήσουσε τὸν υδροάργυρο ἀν ὅρος ἐπιστημονικός πὸ είναι.

Ἄλλη σειρῶ θανόξουσε τῶρα με κάτι ἄλλους δασκαλισμούς πὸ ἀν και φῶνουνται ἀνώμαλοι, δὲν είναι ὅσο φῶνουνται. Παρατηρήστε τοὺς ἀκόλουθους τύπους· Ἀργυρή, Βιργινία, Ερωήνη (Ἐρωήνη στὴ Χιὸ και ἄλλου) και ερωήνη, επιχειρήματα, Ἡπειρο, κυρία, κυριέβω, μυριόπλουτος, μυριο-, σπυρίζω, φυλαργυρία· βλέπετε πῶς κῶτᾶ μοιάζουσε με τῶ δημοτικά μας, γυρίζω, γυρισμός, γυριστός, κηρόγγω, μιρί, μυρίζω, μυριακά (κάποτε; ὅμως και μυριακά, κ. πὸ κάτω), πατιονί, σειρήνι, σιρίγκα, σμυρίλι, σπυρί, σπυριίζω, σπυρίγγι, σπυρίκι, σφυρί, σφυρίζω, τηριίζω, τηρίρι, τηριίζω, τσιριμιόνιες, τυρί, τυρινή (κ. και π. κ.), χοιρινά (κ. και π. κ.). Και σὲ τί μοιάζουσε; Μοιάζουσε στὰ δύο τους τὰ συνεχικά i, πὸ τὸ ένα βαστᾶ τὸ ἄλλο και δὲν τῶφτει νὰ γίνη e, ἀκόμα και με κατοπινῶ του e, ἢ τουλάχιστο δυσκολώτερα και πὸ σπάνια τῶφτει. Γιατί πῶς ἀλλιῶς νὰ τὸ ξηγήσουσε πὸ και στὰ δημοτικά, στὸ παιρνί ἄξαφνα, στὴ σιρίγκα, στὸ μιρί, δὲν ἀλλάζουσε τὸ i πρὶν ἀπὸ τὸ e; Ὅτᾶ μὸ πῆς, τῶλλαξα με στὸ κερῶ και στὸ μερί, γικτι και σ' άφτά έπρεπε νὰ ἐνεργῆσῆ ὁ ίδιος νόμος. Σιστό. Μπορεῖ ὅμως νὰ

γενήκανε και τὰ δύο σὲ μιὰ ἐποχῆ ὅπου ἡ ἀιτιαλιά τῆς δέφτερης συλλαβῆς στὴν πρώτη δὲν εχει τόση δύναμη, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀντικλιτικῶ μνήσκει τὸ i με κατοπινῶ e, και καλῶ κάναμε πὸ ἀπάνω πὸ κρατήσαμε τοὺς ἀντίκαλους, ἀφου βλέπουσε πῶς παίζουσε βόλο στὴ γλώσσα. Ἐμένα μὸ φαίνεται μάλιστα πῶς παίζουσε σημαντικῶ. Μᾶς τῶποδείχνη: και ὁ τύπος μυριήμα στὴν Τραπεζοῦντα (κ. F o g, Lautsqitew, 99), μᾶς τῶποδείχνη κ' ένα ἐμπυρίζει (Cyril. 35, 4), στὴν Κύπρο. Μᾶς τῶποδείχνη πὸ ξῶστερα κ' ἐνκε ξεμισμός. Κάπου ἀνάφερα τὸν τύπο σιριάνι, πὸ τὸν ἄκουσα στὴ Σαντορίνη (Essai de gr. hist. 3-4, σ. 305). Παράξενο τὸ πρῶτο i. Τὸ τούρκικο, σερῶνι, πὸ i δὲν εχει. Πῶς δὲν εμεινε; Ἴδου θαξῶ τί ἀκολούθησε. Τὸ σερῶνι, τὸ εῖπανε πρῶτα σερῶνι ἢ σερῶνι· έτσι άρχίσακε. δηλαδὴ με i τὸ δέφτερο, και εχει, σερῶνι, ὅπως τὸ γράφουσε και τὸ i άφτό, πὸ εῖπανε φωνῶντο, έφερε και ἄλλο i στὴ θέση τοῦ e τῆς προηγούμενης συλλαβῆς, σιριάνι. Ὅταν πᾶσι τὸ δέφτερο i κατῶσταλαξε ρυθικά του στὸ i, δὲν ξεχάστηκε τὸ πρῶτο και γιὰ τούτο μὸ τῶλεγε πάντα με i ὁ Σαντορινιός. 1) Γιὰ τὸν ίδιο λόγο νομιζῶ πῶς λέμε και βυροιά, και κυριέβω (=κυργέβω ἢ κυριέβω), και μυριόπλουτος (=μυριόπλουτος ἢ μυριόπλ.), και χηριός (=χηριός ἢ χηριός), ἀν και συνηθίζεται, μὰ πὸ σπάνια, ἢ χερῶς. Πῶς εχει νὰ πῆ i ἀντίκαλος, δὲν είναι ζήτημα, γικτι ὁ φιλάγερσ ἄξαφνα ὑπάρχει και γῶ με γε τὸν ξέρω· μὰ δὲν ξέρω φιλαργερία, φιλαργυρία τῶχω πάντα μου ἄκουστᾶ, κ' ἡ διαφορά τους ἴσα ἴσα πὸ ὁ φιλάγερσ εχει ένα i, ἐνὼ ἡ φιλαργυρία εχει δύο.

Δυὸ ἐξίχιστες και μᾶς εῖδαμε ὡς τῶρα, πὸ βοήκαμε μὸ φαίνεται τὸ λόγο τῆς καθιεμῆς. Νᾶ κ' ἡ τρίτη ἀπὸ τοὺς τύπους πὸ ἀραδιάσαμε πὸ ἀπάνω, μερικοί τὸν ζουνη, ἀν τους κλίνεις, και στὸ i, πὸ ἴσως γι' άφτό ξαναγίνεται i ὀλοένα, δηλαδὴ δὲν προφταίνει νὰ γίνη e, ἢ γίνεται και ξαναγίνεται. Λ. γ., ἐκεῖ πὸ πᾶσι νὰ πῆς γερέβω, ἄξαφνα λῆς κ' ένα γυρέβω· τὸ γυρέβω, ὅπου είναι τονισμένο τὸ i, βαστᾶ και τὸ άττονο ἀπὸ ἀναλογία κ' έτσι μνήσκει τὸ i στὸ μνημονικό μας. Τέτοια κάμποσα· έγυρα, έδειρα, έσπειρα, έσυρα, ἐξαιτίας τοῦ γύρω, δείρω, σπειρω, σύρω, γῶρε, δείρε, σπείρε, σύρε (ἴσως γι' άφτό και σπυρί και σπυριός) κτλ., ὅσο και ἀν ὑπάρχει γέρνω, σπέρνω, σέρνω, μοιράζω, μοιρασα, ὄνειρο, ὄνειρου, ὄνειρατα, πειράζω, πείραξε, πείραξα, τηράζω, τηράξα, τηρῶ, τηρήσα κτλ. Κατόπι, πολὺ πιθανὸ νὰ συμμορφωθῶνε και άφτά, ὅπως συμμορφωθήκακε τὸ πλερώνω, γεράζω, πὸ λέγονται μάλιστα e και με i τονισμένο, πλέρωσα, γέρασα. Δὲ μοιάζει ὅμως νὰ συμμορφωθήκακε ἀκόμη, παρᾶ πὸ και πὸ οἱ ντοπιολαλῆς. Ὅτᾶ τὸ δῶμε παρακάτω.

Ἐχουσε και ἄλλᾶ πὸ ἀσυμμόρφωτα συνηθίζουνη στὴν κοινῶ χρήση, χωρῆς νὰ καλοβλέπουσε τὸ λόγο· άγκυρα, άμοιρος (καλόμοιρος, κακόμοιρος), βιράρω, βούτυρο, μοιραδικῶ, μοιρασιά, μυρωδιά, πηρόνι,

1) Τὸ βλέπω τῶρα και στὸ «Νουμά» (165, σ. 2, στ. 3 και σ. 3, στ. 1) γραμμένο σερῶνι και σερῶναι. Δὲν ξέρω ἀπὸ τί τόπο είναι κείνος πὸ ὑπογράφει Κάπιος.

σιρόπι, σπιρούμι, τιράντα, τυρόγαλα. Δέκα, δεκατέσσερα όλα μαζί.

Μερικά υπάρχουνε και με τὸ κανονικὸ τὸ ε, γιατί ἀπὸ ἀκούγεται ὄχι κείθε και σὲ κάποια ἔματα που καταλογίσμα και σὲς λέξεις που συνηθίζονται ἀσυμμόρφωτες, λ. χ. ἕνα μωρόβω, που τὸ ξεστήκωσα στὴν Πάρο και πρωτίτερα στὴ Χιό (E. I. n. g., 49, 2 σημείωση δική μου), ἕνα μούτερο στὴν Τραπεζούντα (Fog, Louissgstein, 99) ὡς και ἀπὸ ἕναν Ἀθηναῖο μάζωξα τοὺς ἀκόλουθους τύπους μεράζω, Ἡπερώτης, σερά (=σειρά), περῶζει, Κέριερα, ἀφοτερός, ποιετῶζει (=ἐπιστητῶζει, οὐσιαστικὸ) κ. E. I. n. g. 216. Ἐδωλα μάλιστα στ' Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη (σ. 337) ἕνα μεράση τῆς Ἀγίας Μάρθας, ὅπου μου τὸ εἶπανε: μὴ τῶραλα ἔτσι, γὰρ νὰ ξέροντε πὼς και ἀπὸ ὑπάρχει, ὄχι τάχα με τὸ σκοπὸ νὰ τὸ παραδεχτοῦμε μιά γιὰ πάντα. Τὸ μεράζω σὰ νὰ πηγαίνει πρὸ συντροπικῶ με τὸ μέρος παρὰ με τὴ μοῖρα, και γιὰ τοῦτο δὲ συφέρνει πρὶν ἀπὸ τ' Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη (1897), δὲν τῶνονοῦσα κιάλας πὼς δικιολογιέται τὸ ε τοῦ μοιράζω ἀπὸ τὸ μοίρασε, μοίρασα, μοίρασα (κ. E. I. n. g., 1892, 49, 2). Και τότες δὲν πειράζει πιά τὸν κανόνα: ἔχει και ἀπὸ γενικὸ κανόνα δικὸ του.

Γιὰ τῆλλα, πρέπει νὰ δοῦμε. Βέβαια πὼς ἂν τὸ βούτερο ἔγινε βούτερο στὴν Ἀθήνα ἢ στὴν Πόλη, κῆθως ὑποθέτω, καὶ νὰ μῆ και ἀπὸ τὴν σὲ ψωμάκι μας τὸ δημοτικὸ. Εἰδμενὴ προσμένουμε, γιατί σὲ τέτοια χρειάζεται ποιοτή και ὁ κανόνας σὲ μῆς δὲν κατάντησε διόλου μανία, ὅπως μιά φορὰ στοὺς δασκάλους με τοὺς ἀττικισμοὺς τοῦ κ. Κόντου ἢ με τὴς Ἀπόκρως και με τὸ βαρέλιον που μῆς τὰ κανονίζουμε, ὡςπου νὰ πνίζουμε τὴ γλώσσα. Θέλει μέτρο ἢ δουλειά. Θέλει παρατήρηση, γὰρ νὰ συβιάσει τὸν κανόνα με τὴ συνήθεια τὴν κοινή. Λοιπὸν ἂς βίζουμε μιά στεγνὴ ματιὰ σὲς δέκα ἢ δεκατέσσερες ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνα ἢ ἀγνωρα, που ἀρχίζουμε κιάλας νὰ τὴ γράφουμε (κ. Ταγκόπουλου, Ζ. κ. II., 76), μοιάζει νὰ εἶναι ὁ καθαρότὸ δημοτικὸς τύπος, και πάει ταίρι ταίρι με τὸ ξουράφι, που και τοῦτο θῆπρεπε τάχα νὰ λέγεται ξουράφι (ξουρίφι), πρῶμα που δὲ γίνεται. Ἄς παραδεχτοῦμε λοιπὸν τὸ ου και γλυτώνουμε. Δὲ γλυτώνουμε ὅμως με τῆλλα. Τὸ πιρούμι μῆς τὸ κάνει πείσμα, ὅσο και ἂν ἔχουμε περονιάζω (περονιάσε, Νουμάς, 137, 8, 1 ἐπ. τοῦ Ἐξάρχου), ὅσο και ἂν εἶναι κανονικὸ τὸ πρωτότυπο (περόνη), ὅσο και ἂ συγγενέθει τὸ νόημα με τὸ πέρασα, περονῶ! Τὸνειρο πάλε ἀδύνατο νὰ τῆλλαζόμε, και ἂς λένε εἶνορο ἢ ἔνερο σὲ δυὸ τρεῖς ντοπιολαλιές: τὸ ε τῆς κοινῆς στηρίζεται και σὲ νόμο φυσιολογικὸ, που ἄλλου τὸν ξηγήσαμε (E. I. n. g., σ. 49, σμ. 2, σὲ τέλος, σ. 50). Ἀξήγητα θῆπομείνουμε ὁ ἀμοιρος, (καλόμοιρος, κακόμοιρος, μοιραδικὸ, μοιρασιῶ: ἴσως ἢ μοῖρα μας τὸ φταίει, με τὸν τόνο τῆς), βιράρω, μωρωδιά (μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ε ἀπὸ τὸ μωρίζω, ὅπου ἔχει τὸ λόγο του), σιρόπι, σπιρούμι (κ. E. I. n. g., 49, 2), τιράντα, τυρόγαλα (θῆ τὸ φέρει τὸ τυρί).

Μῆλλα λόγια, ἔχουμε δώδεκα λέξεις που δὲν ἀκολουθοῦνε τὸν κανόνα: λοιπὸν τί θὰ κάνομε; Ὁ δάσκαλος θὰ μῆς τὸ πῆ, γιατί ἀπὸς πάντα του κανονίζει: νὰ παραδεχτοῦμε παντοῦ τὸν τύπο τῆς καθαρέουσας, που παντοῦ βασταῖ τὸ ε, κ' ἔτσι νὰ τὰ ἐμοιομορφώσουμε ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη. Θὰ μῆς διδάξει κιάλας πὼς ἔρκολο γιὰ μῆς τοὺς δημοτικιστάδες νὰ πῶνουμε τὸν τύπο τῆς καθαρέουσας, ἀφοῦ σὲ Θεσσαλία, στὴν Ἡπειρο, στὴν Πάρο και

ἄλλου, τὸ ἔτονο ε γίνεται ε στὴν ντόπια τὴν καθάρια δημοτικὴ προφορά, μερὸ ἀντὶς νερό, μερὸ ἀντὶς μερὸ κτλ., δηλαδὴ ὡς και με ρ! Μῆτε νὰ τὸ στοχαστοῦμε ποτὲ μας τέτοιο πρῶμα. Ἐμεῖς δὲ χτίζουμε γλώσσα σὲ σύννεφα: προσέχουμε σὲ γλώσσα τὴν κοινή. Ἐμεῖς δὲ στρεβλώνουμε τὴ γλώσσα, τὴν ἐμαλώνουμε: δὲν τὴ διορθώνουμε, τὴν καλλιεργοῦμε. Ἀλήθεια που θὰ χάνουμε και τὸν κόπο μας, ἂν ἔξαφνα γυρέσαμε νὰ κάνομε ε ὅλα τὰ ε πρὶν ἀπὸ ἕνα ρ, γιατί ὁ νόμος δὲν ἔπαψε και σήμερα νὰ ἐνεργῆ: τὸ βλέπουμε και ἀπὸ τὸν περῶτη και ἀπὸ τὴν περῶσια και ἀπὸ τὸν Περαία, που ἀλλάξανε τὸ ε τοῦ τὴν τὴν τὴν τὸ βλέπουμε και ἀπὸ τὴς λέξεις τοῦ σκολεῖου, ἀφορημένος, ἀφορημίδα και κάτι ἄλλες που καταλογίσουμε, τὸ βλέπουμε ὡς και ἀπὸ Σπεριδιωνα, που ἔξαφνα θῆκούσης στοὺς Κορρούς. Μὰ τί νὰ ποῦμε που και ὁ ἄπειρος κατάντησε ἄπειρος σὲ νόμα ἐνὸς χωριῦ τῆς Νάξου, Ἀπεράθου (Ἀπεράνθου); Ὡστε πιθανὸ ἢ και σίγουρο, οἱ δασκαλισμοὶ νὰ διορθωθοῦνε, ὄχι τὰ δημοτικὰ και πάντα τοὺς ζαντανά.

Ἄλλως μποροῦμε κάπου κάπου νὰ μιμηθοῦμε τὴν καθαρέουσα, τουλάχιστο νὰ μῆν τῆς χαλάσουμε τὸ χαιτίρι. Τὸ ἐρημνέβω τῆς ἔξαφνα καλλίτερο ἀπὸ τὸ ἀρημνέβω τὸ δικὸ μας ἢ τὸ ὀρημνέβω, που τὸ γράφει ὡςτόσο ἕνας Βηλαράς. Ἡ καθαρέουσα ὅμως ἐδῶ πρὸ σύφωνα και με τὴ δημοτικὴ, που ἀγαπᾷ τὸ ε με κατοπινὸ ρ. Μὰ δύσκολο και νὰ στηρηθοῦμε λέξη σὲν τὸ ἀρημνέβω που καθιερώθηκε με σημασία ἰδιαίτερη και που ἔτσι πιά τὴν ἔχουμε και μεῖς (κ. Ταξ.β', 32 = Ταξ.α', 7). Λοιπὸν τὴν κρατοῦμε, ἂμα κρατοῦμε και τὴ σημασία. Ὅταν πάλε ὁ λόγος γιὰ ἐρημνέβω, με τὸ νόημα τῆς καθαρῆουσας, ἐρημνέβω κείμενο, ἢ γιὰ ἐρημνεία - ὀρημνεία, που τὸ ἔθελε ὁ Βηλαράς — με τὸ νόημα κρατοῦμε και τὸ ε. Πλοῦτος, ἀφοῦ κάνομε δυὸ λέξεις. Προτιμῶντας τὸ α, δηλαδὴ τὸ ἀρημνέβω, προτιμοῦμε κιάλας τύπο πρὸ συνηθισμένο, μου φαίνεται, ἀπὸ τὸ ὀρημνέβω, και στὴν Πόλη και στὴν Ἀθήνα.

39.

Ἡ μιά σειρῶ βοηθῶ κάποτες τὴν ἄλλη.

Ἐνα συμπέρασμα βγαίνει θαρρῶ ἀπὸ τὰ εἰπωμένα μας γιὰ τὸ ρ και τὸ ε, δηλαδὴ πὼς σὲ γράφτῆ μας γλώσσα, ὅσο περισσότερους τύπους μπορεῖ κανεὶς νὰ μαζώξει, γιὰ νὰ βασταῖ τὸν κανόνα, τόσο τὸ καλλίτερο, ἐπειδὴ γενικίζοντας ὠρελοῦμε τὸ ἔθνος, ἐφοκλύουμε και τὴν παράδοση τῆς γραμματικῆς σὲ σχολειά. Ἐγραψα ὅμως κάπου σὲ Ταξίδι μου (Ταξ.α', 220 = Ταξ.β', 201) πὼς θῆρῆ ἀργότερα ἐποχὴ ὅπου αἱ προκρινόμενοι θὰ φωνάζουνε κ' οἱ δασκάλ: θὰ παραπονιοῦνται που ἡ γλώσσα μου δὲν εἶναι ἀρεκτὰ δημοτικὴ. Καθαρέουσα θὰ καταντήση ἢ γλώσσα που γράφω τὴν ἄρα, και ὅσα λέω στοὺς δασκάλους, θὰ μου τὰ λένε μένα. Φοβοῦμαι, μήπως και βγῆκα προφήτης, μήπως κ' ἢ προφητεία μου ἀλήθεψε ἀπὸ τὴν ἄρα. Φοβοῦμαι, μ' ἄλλα λόγια, μήπως κ' οἱ φίλοι μου οἱ νεόφυτοι τὸ παρακάμουνε σὲ ζῆλο, ἴσως και σὲ φανατισμό. Πολύ τοὺς συστήνω νὰ προσέχουνε σὲ σειρῶ, μὰ νὰ προσέχουνε κάποτες και σὲ σειρῆς. Ἄς τὸ δοῦμε και ἀπὸ, γιὰ νὰ συμπληρώσουμε τὰ προηγούμενα, νὰ τάποσώσουμε κιάλας, ἀφοῦ πάντα τὸ ζήτημα γιὰ τὸ ε και τὸ ρ.

Νόμος ἀξιοπαρατήρητος στὴν κοινή μας γλώσσα, που τὸ ἔτονο ε, ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύφωνα, παραπίπτει στὴν προφορά, και πὼς βοηθῶ κάμποσο τὸ

νόμο ἢ γειτονιὰ κανενὸς ρ. Λέμε ὅλοι μας καθεμερῆς (καλλίτερο ἀπὸ τὸ καθημερινός, γιατί δὲν ἔχουμε πιά ἡμέρα, μέρα ἔχουμε), κοροφῆ, τυχερός, περῶνῶ, περῶνῶ, πέρσι, σημερός, στερός (ἢ και ὑστερός). Λέμε ὅμως και χωρὶς νὰ βρίζεται ρ σὲ μέση, εἰκοπέντε, που τὸ συνηθίζουμε πολύ και μοιάζει νὰ κατάντησε κοινὸ, κάτσε (ἀπὸ τὸ κῆθησε, κῆθησε και τότες ἐνοεῖται κάτσε), σχώριο μ' ἕνα σχώριο, μ' ἕνα δίκρι, τὸ γνωστὸ τοῦ Βαλαωρίτη), σχωρῶ. ἢ Λοιπὸν, ἔταν ἀκούω ἔξαφνα ἕνα ἐρημνίζω = ζυμνίζω, τριτόνω τῆς τῆς μου. Μὰ νὰ κάνομε και που τῆκούω; Ἐγὼ, λ. χ., ἀπὸ παιδι: τῆκούα στὴν Πόλη τὸ λέγανε σπῆτι μας, δούλοι και ἀρεντικὰ, τὸ λέγανε σὲ σπῆτι ὅπου συχναζόμε, τὸ λέγανε ὅσο γυρίζω, και τὸ λέγανε, μῆν ξεγυρῶμε, στὴν Πόλη που εἶναι κέντρο σημαντικὸ, που εἶτανε μάλιστα κέντρο πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ μῆν τὸ παραδεχτοῦμε.

Νὰ παραδεχτοῦμε τὴν ὅλα τὰ παραπεσμένα τὰ ε; Δὲ γίνεται. Θῆπρεπε τότες νὰ λέγαμε περῶνῶ, φτεῖα (φτεῖα), ζυμῶνω, θηλῶς, θυός, πῆθι, ἄδικος, μάλιστα με ρ, ἢ δ. ο. ἢ ἔπρεπε νὰ μιλούσαμε ὅπως μιλοῦνε σὲ Θεσσαλία, στὴν Ἄντρο, στὴν Πάρο κτλ., ἢ ἔπρεπε ἀντὶς παρῶνῶ, νὰ γράφουμε παρῶνῶ. ἢ ἔπρεπε νὰ καθιερώναμε ντόπια και ὄχι κοινὴ γλώσσα. Ὁ δάσκαλος, που ὅλο προκρινίζεται τὴς διαφορῆς ντοπιολαλιές, γιὰ νὰ μῆς ἀπιδείξη τάχα πὼς δὲν ἔχουμε γλώσσα κινή, ἐδῶ θὰ σκουντῶνῆ, γιατί τοῦ κόβεται ὁ ἀέρας. Πρῶτοι ἐμεῖς κάμαμε τὴ διακρίση. Τὴν κανονίσουμε κιάλας. Ἐγὼ θαρρῶ μάλιστα πὼς μῆς ἔρχεται δύσκολο νὰ πλουτίσουμε τὸ νόμο με κάτι λέξεις που ὅσο ντόπιες και ἂν εἶναι, εἶναι ὡστόσο πρὸ διαδομένες σὲ βομαϊκὸ ἀπὸ τὴ φτεῖα, τὸ χαμῆλος (χαμηλός) και ἢ τι ἄλλο θέλεις. Τὸ σῆρι, ὁ σβασικὸς και τὸ φῆλι κῆλλια νὰ μείνουνε ὄχι ἀπὸ τὰ βιβλία μας. Μῆς φτάνουνε τὸ σῆρι και τὸ φηῖλι, γιὰ φηῖ και γιὰ φῆς.

Φαντασθῆτε ὅμως τὴ ἴση πρῶμα που θῆτανε ἂν κατωρθώναμε τουλάχιστο νὰ τακτοποιήσουμε ἔξαφνα με τὸ σημερῶ και τὸ στερῶ μας ὅσα ἐπίθετα μῆς περῶνῶνῶν ε ἀνάμεσα σὲ ρ και ν στὴν κατὰληξη - ρ - ἰνός! Και τί μῆς ἐμποδίζει; Ἐτσι: τὰ ξέροντε σὲ Ζῆλυθο: ἔτσι τὰ ξέροντε σὲ Ἐρτάνησα. ἔτσι, τὰ λένε, ἄβγερός, καλοκαιρός, σπερός (στὴς τρεῖς θὰ σπερῶνῶ, μῶ εἶπε στὴν Πάρο ἕνας παπάς), τωρός κτλ. Ἄλλῃ ἔχουμε και ἀλλοτερός, και περῶνῶ, και χιερός, και ἄλλα τέτοια πρὸ νόστιμα. Κι ὅμως πρέπει νὰ τοὺς ἀφήσουμε γιὰ. Πρέπει νὰ φήσουμε γιὰ ὡς και τὸν καλοκαιρῶ, που τὸ ε τῆς ὀνομαστικῆς καλοκαίρι φαίνεται και τοῦ διαφεντέβε: ἀκόμη τὸ ε τὸ συνηθισμένο μας. Δὲ θὰ πῆ ὅμως πὼς δὲ γράφεται περῶνῶ και ὁ καλοκαιρῶς, γιατί σὰ νῆρχῆ νὰ τοῦ φέβῆ τὸ ε του. Μὰ θὰ κρατήσουμε τὸ ε και σὲ μυρῶνῶ, και σὲ τυρῶνῶ, και σὲ χοιρῶνῶ. Τὴς τρεῖς λέξεις τις ἀναφέραμε πρὸ ἀπάνω, κουβεντιάζοντας γιὰ τὸ νόμο ε + ρ = ε + ρ. Βλέπουμε πὼς ὁ ἕνας νόμος βοηθῶ τὸν ἄλλο, πὼς βασιτοῦνται οἱ δυὸ σειρῆς. Μὰ τὰ συνεχικὰ τοὺς ἀντίχτυπα ε, τὰ χοιρῶνῶ, ἢ τυρῶνῶ και ἢ μυρῶνῶ δὲν παραβαίνουσι τὸν κανόνα. Εἶναι και πρὸ δύσκολο, νομίζω, νὰ πολύνουμε τὰ παραδειγματα σὲ δέφτερο νόμο παρὰ τὸν πρῶτο, πρὸ ἔρκολο νὰ γράψω φιλῶνῶνῶ παρὰ σιτάρι, γιατί σὲ σῆρι κόψετε μιά συλλαβὴ και χτυπῆ τὸ μῆτι, ἐνῶ σὲ φιλῶνῶνῶ τίποτα δὲν κόψετε, και λιγώτερο φαίνεται. Εἶδαμε κιάλας πὼς ὅλα τὰ μεσιανὰ ἔτωνα ε δὲν παρακέρφουνε στὴν προφορῶ. Μεγάλος νόμος και ἀπὸς, που πάντα μας πρέπει νὰ

1) Γιὰ τὸ σ. κ. Ἐγὼ Θε', Α', 82,

τὸν προσέχουμε, γιατί βυθῆθ' ὅλους τοὺς ἄλλους, κι ὁ νόμος εἶναι πού μιὰ γλώσσα κοινὴ, σὲ κανένα μέ-  
ρος τοῦ κόσμου, ἀνεξαιρέτους κανόνες δὲν ἔχει, ἐπειδὴ  
κάθε κοινὴ γλώσσα μᾶς δείχνει τύπους παρομένους  
ἀπὸ κάποια ντοπιολαλιά καὶ πού μόνο σὲ ντοπιολα-  
λιά ὠρισμένη ἐξαίρετη δὲ φανερόνουνε. Στὴ γραφτὴ  
μας τὴ γλώσσα, ἡ δουλειὰ μας εἶναι διπλή: πρέπει  
γιὰ νὰ μᾶς σὲ τάξη, νῆχουμε τὸ νοῦ μας στοὺς νό-  
μους τοὺς γλωσσικούς καὶ γλωσσολογικούς: ἔπειτα  
μὲ τὴ γλωσσολογίαν, μὲ τὸ μέτρο, μὲ τὸ γούστο, μὲ  
τὴ δύναμη τὴ σφιχτοκυβερνημένη τῆς φαντασίας, μὲ  
τὴν τέχνη, πρέπει πολλές φορές νὰ ποιεῖται ὁ ποιητής.

40.

### Ὁρθογραφία.

Μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ ζητήσουμε ὅλα ἐδῶ  
ἓνα ἓνα. Ὅσα εἶπαμε, τὰ εἶπαμε μόνο καὶ μόνο γιὰ  
νὰ δείξουμε τὸν τρόπο. Μὲ τὴ μέθοδο βρῖσκει κανεὶς  
κι ὅσα δὲν προφταίνουμε νὰ ποῦμε. Καὶ πολλὰ νὰ  
πῶ γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν, δὲν ἀδειαζῶ. Ἀγαλιὰ,  
γραμματικὴ δὲν καταπιστήσαμε. Θὰ βροῦνε τὰ ὀρ-  
θογραφικὰ τὴ θέση τους ἄλλοι. Ἐνα μονάχα ἤθελα  
νὰ σημειώσω σὸ μικρὸ μου τὸν παραγράφο, ἀπὸ  
εἶναι ἡ Ἀπολογία μου. Νὰπολογηθῶ λοιπὸν καὶ  
μπροστὰ στοὺς φίλους πού δὲν καταλαβαίνουνε γιὰ  
ποῖο λόγο ζακουλῶ καὶ γράφω τὴν ὑποταχτικὴ μὲ  
-η. Κατὰλήξη τῆς ὑποταχτικῆς διαφορετικὴ ἀπὸ  
τὴν κατὰλήξη τοῦ ἐνεστώτα δὲ μᾶς ἀπέμεινε οὔτε  
στὴ δημοτικὴ οὔτε στὴν καθαρὴ ἑλληνικὴ. Λοιπὸν ἔχουμε  
δίκιο οἱ φίλοι κι ἀπορῶνε. Ὡστόσο μᾶς ἀπέμεινε ὁ  
ἀόριστος τῆς ὑποταχτικῆς, ἐνῶ στὸν ἐνεστώτα, ὀρι-  
στικὴ καὶ ὑποταχτικὴ τὸ ἴδιον φιλεῖς ἢ φιλήεις, ἓνα  
καὶ τὰ δύο στὴν προφορὰ: μὰ φιλήσαι καὶ νὰ φιλήσω  
ἀλλὰζουμε τύπο. Ἀπὸ τὸ πῆ νομίζω πὺς ἔχουμε ἀκό-  
μη γερὸ μέσα μας τὸ συναίσθημα τῆς ὑποταχτικῆς.  
Τόσο γερὸ μάλιστα πού τὴ νοιώθουμε καὶ χωρὶς τὸ  
νά, σὲ ἄπειρες φρασσοῦλες πού περιττὸ νὰ τίς κατα-  
λογίζουμε τώρα (σὸν πῶ, ἄν πῶ, ἄμα πῶ κτλ.,  
ὅπου ἔχουμε εἶδος μέλλοντα τῆς ὑποταχτικῆς, ξε-  
χωριστὸ ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς τὸ μέλλοντα. Θὰ μού  
πῆτε γιὰ τὴν κατὰλήξη ἀδιάφορο. Σταθῆτε μιὰ  
στιγμὴ. Στὴν ὀρθογραφίαν μας, ἂν παραδεχτοῦμε  
παντὸς τὸ εἰ, πὺς θὰ κάμουμε γιὰ νὰ δώσουμε τόνον  
ἰδιαιτέρως στὰ δύο ἀκόλουθα, οἱ διακρίνεις καὶ σὰ  
διακρίνης; Ἡ ὀμιλία ξερεὶ καὶ τὰ τονίζει ἀλλιῶς τὸ  
καθένα: σὸ χαρτί, ἂς τὰ τονίζουμε ἀλλιῶς καὶ μεῖς,  
ἀλλάζοντας τὴν ὀρθογραφίαν. Ἐτσι τὸ βολέψαμε γιὰ  
τὸ πὺν καὶ πὺν, τὸ πὺς καὶ τὸ πὺς (κ. Ταξ. β', 12,  
σμ. 1), νὰ μὴν παραπονιῶνται οἱ φίλοι πού ἔτσι τὸ  
θέλανε. Ἴσως πάλι παραπονιῶνται πού δὲν τοὺς ἀκούω  
ἀπὸ πῆσμα καὶ πού ἄδικα τοὺς ἀρνούμαι τὴν ὀμι-  
λωσὴ τῆς ὑποταχτικῆς καὶ ὀριστικῆς, γιατί τὸ παρά-  
δειγμα πού σᾶς ἀνάφερα δὲν ἀξίζει. Στὸ δέφτερο καὶ  
τρίτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ, βέβαια πὺς ἡ ὀρθογρα-  
φία μᾶς εἶναι βοήθεια γιὰ νὰ ξεδιακρίνουμε. Μὰ σὸ  
ξεδιακρίνουμε ἴσια ἴσια πού γράφω, δηλαδὴ σὸ πρῶτο  
τοῦ πληθυντικοῦ καὶ τοῦ ἐνικοῦ, σὸ δέφτερο καὶ  
τρίτο τοῦ πληθυντικοῦ, ἡ ὀρθογραφία τί φελεῖ; Πὺς  
θὰ μάθουμε ἂν εἶναι ἀόριστος ἢ ἐνεστώτας, ἄμα  
ποῦμε γιὰ νὰ ξεδιακρίνουμε; Σωστό. Μὰ ὄχι καὶ  
τόσο, γιατί ἂν τὸ δέφτερο καὶ τρίτο πρόσωπο δει-  
χνουνε διαφορὰ, σημαίνει πὺς διαφορὰ ὑπάρχει, καὶ  
τόντις ὑπάρχει σὸ μελωδῆμα (Ταξ. β', 12, σμ. 1).  
Λοιπὸν καλῆτερο καὶ μεῖς νὰ τὴ σημειώνουμε παν-  
τοῦ, μιὰ καὶ μᾶς συμφέρνει νὰ τὴ σημειώνουμε σὲ  
κάμποσα ῥήματα.

Νὰ σᾶς ἀνοιξῶ τώρα τὴν καρδιά μου; Ἡ ὀρθο-

γραφία μας εἶναι βᾶσανο; καὶ μήτε ῥώτημα πὺς δὲ  
θὰ μείνη. Θάρθῃ καιρὸς ὅπου θὰ γράφουμε ἡ ψιχίς, τις  
ψιχίς, κι ὅπου ὁ Ῥωμαῖος θὰ παρηφανέβεται γιὰ τὴν  
ὀρθογραφίαν του καὶ γιὰ τὴ γλώσσα του, πού ἀπὸ  
τὴν ἀρχαία βαστᾶ. Μὰ νὰ μὴν τὰ πασπατέβουμε  
σήμερα μὲ τὸ παραπάνω τὰ ὀρθογραφικὰ μας. Δὲν  
εἶναι ἀκόμη ὥρα. Ἐμεῖς, ὅσο μπορούμε ἂς τὴν κά-  
νουμε ἀπλή προσπάθησα στὰ βιβλία μου καὶ μάλι-  
στα στὴν Ἀπολογία, νὰ δείξω ἴσα μὲ τί βαθμὸ γίνε-  
ται σήμερα νὰ πάμε. Χρειάζεται σύστημα καὶ δῶ  
χρειάζεται καὶ δῶ προσοχὴ στὴ σειρά. Κάποτες εἶ-  
ναι τὰ πράγματα καὶ πολὺ πὺς ἐφορὰ παρὰ πού τὸ  
θαῖβροῦμε. Νὰ σᾶς πῶ καὶ γῶ τὸ ἡμιαρό μου. Πρῶτα,  
τὸν ἐκδότη τὸν ἔγραφα ἐγδότη ἀπὸ ἀναλογία μὲ τὸ  
γδέρων (=ἐκδέρω) καὶ γιατί τῆς ἀρχαίας ἐπιγραφῆς  
τὰ τέτοια βρῖσκονται μὲ γ. Τὸ γ ὅμως ἀπὸ εἶχε τό-  
τες ἄλλη προφορὰ εἶχε τὴν προφορὰ τοῦ φ, δηλαδὴ  
ἀπαράλλαχτα τὴν προφορὰ πού ἔχει τὸ κ τοῦ ἐκδότη  
καὶ στοῦ δασκάλου τὸ στόμα, γιατί ὁ δάσκαλος δὲ λέει  
—καὶ μήτε μπορεῖ νὰ πῆ— ἐκδότης, μὲ κθ, παρὰ  
ἐκδότης, μὲ κθ. Πολὺ κανονικὸ καὶ δὲν τὸ παρατή-  
ρησα στὴν ἀρχή. Ἀπὸ ὡστόσο σημεῖο δὲν ἔχουμε  
γιὰ τὸ κ, ἂς τὸ γράφουμε κθ καὶ σίγουρο πὺς θὰ τὸ  
διαβάζουμε ὅπως πρέπει. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ κάτι ἄλλα.  
Νὰ μὴ μᾶς ταράξῃ μήτε ἡ λάμψη μήτε ὁ κομψός.  
Τὴν ἄδεια νὰ τὸ γράφουμε λάμψη καὶ κομψός, ἐνοσεῖ-  
ται πὺς τὴν ἔχουμε: μᾶς τὴ δίνει ὁ λαὸς πού χωρὶς  
μ συγχὰ τὰ λέει. Μὰ δὲν πειράζει νὰ τὰ γράψουμε  
σὸν τύχη, καὶ μὲ τὸ μ λάμψη, κομψός, δὲ λέει  
οὔτε ὁ δάσκαλος: ὁ δάσκαλος, μάλι μὲ τὸν κατακῆ,  
λάμψη καὶ κομψός θὰ σᾶς τὰ προφέρῃ, καθὼς καὶ  
τὸ κκακρωμένο του τὸ ἀμέμνω, ἀμέμνω θὰ τὴ  
κούσατε πάντα. Ἐκκακῶνε ὁ δάσκαλος δηλαδὴ τὸν  
ἴδιον δρόμο πού ἔκαμε κι ὁ λαὸς, καὶ τὸ δημοτικὸ  
μας τὸ κομψός πού εἶνε τρία σύφωνα μὲ τὴ σειρά,  
ἔχασε πρῶτα τὸ μεσιανὸ κ' ἔγινε κομψός, —ἔπειτα  
κομψός, ἐπειδὴ μὲ τὸ συνακόλουθο τὸ σ καλῆτερα  
τακιάζει, γιὰ λόγους φυσιολογικούς, τὸ χειλόχο π  
ἀπὸ τὸ χειλόχο, μὰ πισῶδρομο μ, ὥστε ὁ δασκα-  
λεμένος ὁ σημερινός μας ὁ κομψός θὰ καταντήση κο-  
ψός μὲ μέρα. Τὴ σύμωτη ὅμως καὶ τὴν λέμψη,  
μπορούμε καὶ χωρὶς π νὰ τὴ γράφουμε. Γιὰ τὴ λάμψη  
καὶ γιὰ τὸ κομψός, μᾶς λείπουνε τὰ μέσα.

Θὰ τὰ στοχαστοῦνε κι αὐτὰ κατόπι. Πάρεγο  
γιὰ τὴν ὥρα, ὄχι ἔργο. Τὸ ἔργο τὸ βιαστικὸ, τὸ  
κυριώτερο καὶ τὸ ἄγιο, εἶναι ἡ γλώσσά. Ἡ γλώσσα  
θέλει ἀπλοποίησιν καὶ κανόναν. Στὴ γλώσσα λοιπὸν,  
παιδιὰ, νὰ ξαναρθοῦμε πάλι, γιὰ νὰ ποσώσουμε τὴν  
Απολογία.

Ε'.

### ΤΟ ΜΟΝΟ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ

41.

#### Ἡ καλὴ συνείδησιν κ' ἓνας λόγος τοῦ Ῥοῖδου.

Ὅσα εἶπαμε πὺς ἀπάνω, δηλαδὴ τὴν ἀρχὴ μας  
πὺς πρέπει νὰ γενικέβουμε γιὰ νὰ μωρῆσῃ μιὰ μέρα  
νὰ γίνῃ γραμματικὴ, γραμματικὴ πού νὰ τὴν ἔχη  
τὸ ἔθνος ἠθασθρό του, γραμματικὴ πού νὰ τὴ μα-  
θαίνουμε καὶ νὰ μὴ σιστώνονται τὰ παιδιὰ, τὴν  
ἀρχὴ πού σᾶς ξεδιάλισα πὺς ἀπάνω, τὴν εἶχα μέσα  
μου βαθιὰ ῥιζωμένη κι ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμη, ὅπου  
τοῖμαζα τὸ Ταξίδι μου. Ὅλο μου τὸ Ταξίδι βραβί-

ζεται σὲ τίτοιαν ἀρχή. Τὴν εἶχα, νὰ δῆτε, καὶ  
γιὰ τὸ ὀρθογραφικὰ μας. Ἴσως θὰ σῶζεται κάπου ἡ  
ἀλληλογραφία μου μὲ τὸ Ῥοῖδου, ἀπὸ δημοσιέφτηκε  
τὸ Ταξίδι τοῦ ἔγραφα ἴσια ἴσια μιὰ φράσιν νὰ τοῦ  
ξηγησῶ, ἐπειδὴ θαῖβῶ καὶ μὲ βωτοῦσε, γιὰ ποῖο  
λόγο τὰ ὀρθογραφοῦσα μὲ β ἢ φ, ἀντὶς υ, τὸ  
αυ καὶ τὸ ευ. Τοῦ ἀποκρίθηκα πὺς καὶ τοῦτο στη-  
ρίζεται σὲ κανόνα γενικὸ, ἐπειδὴ τὸ φηηρός καὶ τὸ  
βρῖσκω ἀπὸ ἀνάγκη μὲ φ καὶ β ἢ τὰ ὀρθογραφῆ-  
σουμε, πὺς θᾶτανε βεβήλωσῃ τῆς ἀρχαίας νάφιναμε  
τὸν κόσμον νὰ πιστέβῃ πὺς τὸ υ τὸ προφέρνανε οἱ  
ἀρχαῖοι: β ἢ φ, ἐνῶ τὸ ὀρθογραφοῦσανε αυ, ευ, (ηυ),  
πὺς τὸ αυ, ευ, (ηυ), στὰ χρόνια ἐκεῖνα, περνούσε  
μιὰ διαφορογῶ, καὶ διαφορογῶ δὲν ἔχει, παρὰ ἓνα φων-  
νήεντο κ' ἓνα σύφωνα, σὰ λέμε αβ, αφ, εβ, εφ, πὺς  
τὸ αφ σὸ ἀφήμη, ἀφρός κτλ. καὶ τὸ αβ σὸ  
ἀβρός, ποτὲ δὲν τοὺς κατέβηκε τοὺς προγόνους μας  
νὰ τὰ νοματίσουνε διαφορογῶ, καὶ πὺς ἀπαρῆ-  
τητο, ἂν ὁ σκοπὸς μας εἶναι τόντις νὰ μάθουμε  
τὴν ἀρχαία, νὰ μάθουμε καὶ τὴ νεοελληνικὴ, ἀπα-  
ραίτητο νὰ ξέρομε καὶ τὰ γνωρίσματὰ τῆς καθε-  
μιᾶς κ' ἔτσι νὰ δοῦμε πὺς μὲ τί τρόπο ἔγινε ἡ ἀλ-  
λαγὴ στὴν ἴδια γλώσσα. Μὰ τοῦ ἔλεγα καὶ τὸ κυ-  
ριώτερο σὸ τέλος, δηλαδὴ πὺς λυπήθηκα τὰ παι-  
διὰ. Ναι, εἶχα πᾶσι τότες σὲ πολλὰ σχολεῖα κι ἀ-  
κούσει κάμποσα μαθήματα. Ἐρριζα μὲ τὸ βᾶσανο  
πού κατανοῦσε ἡ ὀρθογραφία. Μπορεῖ νὰ βλεπα  
πολυμπροστὰ, δὲ σᾶς λῶ. Θέλησα ὅμως νὰ τοὺς  
γλυτώσω τοὺς στερνούς μας τουλάχιστο ἀπὸ ἓνα βᾶ-  
σανο, τὸ βᾶσανο τοῦ υ σὸ πῶ καὶ σὸ ευ. Ὁ καλὸς  
ὁ ἄθροπος μὲ κατὰλαβε κι ἔτσι ἔκαμε τὸ ἄθρο  
ἐκεῖνο πού εἶναι ἡ τιμὴ τῆς ζωῆς μου, ἔτσι ἔρχισε  
«Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν γνωμικῶν, ὅσα ἀπεθασαύρι-  
σαν ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν, οὐδὲν γνωρίζομεν μᾶλλον ἀρ-  
μόζον εἰς τίμιον ἄνθρωπον τοῦ τῶν γάλλων ἱπποτῶν:  
«Fais ce que dois, advienne que pourra.» ἐκάμε  
ὅ,τι πρέπει καὶ ὅ,τι θέλει ἂς γίνῃ... Ἡ τοιαύτη  
περιφρόνησις τῆς πλειονοψηφίας φαίνεται οὔσα ἀπα-  
ραίτητον ἐφ' ὅσον παντὸς ἄρετρομένου τελείας εἰρήνης  
πρὸς τὴν συνείδησιν του ἢ ἐπιθυμῶντος ν' ἀρίστη μι-  
κρόν τι ἢ μέγα καλόν ὡς ἔχονε τῆς διαβάσεως αὐτοῦ  
διὰ τοῦ κόσμου τοῦτου. Ὅσα πῶ ὅτι ἐπράχθησαν  
πράγματα εὐεργετικὰ ὀφείλονται, οὐχὶ εἰς τοὺς κυ-  
νηγούς δημοτικότητος, ἀλλ' εἰς τοὺς μὴ θεωροῦντας  
μέγα δυστύχημα τὸ νὰ θεωρηθῶσιν, ἐπὶ τινὰ τοῦλά-  
χιστον καιρὸν, ἄφρονες παρὰ τῶν μωρῶν, μῶπως  
παρὰ τῶν τυφλῶν, ἀπειροκαλοὶ παρὰ τῶν ἀγροί-  
κων καὶ ἀμαθεῖς παρὰ τῶν ἀρχαυμάτων. Τοιοῦτου  
τινὸς ἀφιλοκερδοῦς αἰσθημάτος προῖον εἶναι βεβαίως  
τὸ εἰς χεῖρας ἡμῶν τελευταῖον ἔργον τοῦ κ. Ψυ-  
χάρη. Ὅπως ἐν τῷ προλόγῳ καὶ πολλαχοῦ τοῦ ἔργου  
του, φητῶς καὶ σαφῶς ἐξηγεῖται, ὑπ' οὐδεμιᾶς ἐβό-  
σκετο ἐλπίδος ὅτι δύναται ἡ γλώσσα τοῦ «Γαξι-  
διοῦ» ν' ἀρίστη εἰς τοὺς σήμερον Ἀθηναίους ἢ νὰ εὖρη  
παρ' αὐτοῖς ὑπερμάχους. Ἀπ' ἐναντίας ἦτο ἐξ ἴσου  
πεπεισμένος ὅτι θέλει ἀποδοκιμασθῆ καὶ χλευασθῆ  
παρὰ τῶν ἡμετέρων δημοσιογραφῶν, ὅσον εἶναι βέ-  
βαιον καὶ οἱ ἱεραπόστολοι, οἱ πρῶτοι ἀποβαίνοντες  
εἰς ἀπάτητον τινὰ νῆσον τοῦ Ὀκεανοῦ ὅτι, ἀντὶ νὰ  
χριστιανίσωσι τοὺς ἰθαγενεῖς, θέλουσιν ἀφελῶς φα-  
γοθῆ ὑπ' αὐτῶν. Ἐλατῆρον τῆς αὐτοθυσίας των  
εἶναι, οὐχὶ ἡ ἐλπίς ἀμέσου ἐπιτυχίας, ἀλλὰ μόνη ἡ  
πεποίθησις εἰς τὸ σωτήριον τοῦ κηρύτματος καὶ τὸν  
βέβαιον τελικὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας. (Ἐστία  
1888, ἀρ. 658 σ. 658).

(Ἀκολουθεῖ).